

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

ŽIVKO ŠIFTAR

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO
TUJI KAPITAL IN NACIONALNI INTERES SLOVENIJE**

Ljubljana, november 2003

ŽIVKO ŠIFTAR

IZJAVA

Študent **ŽIVKO ŠIFTAR** izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom **mag. PRIMOŽA DOLENCA** in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 18.novembra 2003.

Podpis

KAZALO

1	UVOD	1
2	INVESTICIJE	2
2.1	Agencija za gospodarsko promocijo Slovenije in tujih investicij (AGTPI).....	2
2.2	Administrativne ovire za tuje investitorje.....	6
2.2.1	Registracija in dovoljenja za delovanje podjetja	6
2.2.2	Zemljišča in prostorski razvoj	7
2.2.3	Zaposlovanje.....	8
2.3	Tuje neposredne investicije v Sloveniji.....	8
2.3.1	Ukrepi za spodbujanje tujih neposrednih investicij v obdobju 2001 - 2004.....	8
2.3.1.1	Odprava administrativnih ovir za investicije	9
2.3.1.2	Izboljšanje ponudbe in dostopnosti industrijskih zemljišč	9
2.3.1.3	Finančne spodbude za investicije	10
2.3.1.4	Trženje Slovenije kot lokacije za tuje neposredne investicije	12
2.3.1.5	Institucionalna ureditev spodbujanja tujih neposrednih investicij	12
2.3.2	Velikost tujih neposrednih investicij v Slovenijo	12
2.3.3	Prisotnost tujih podjetij v slovenskih podjetjih.....	16
2.4	Tuje neposredne investicije in nacionalni interes	19
3	STRATEGIJA RAZVOJA GOSODARSTVA SLOVENIJE.....	20
3.1	Sprememba okolja, kjer se nahaja Slovenija	21
3.1.1	Globalizacija.....	21
3.1.2	Informacijska družba	22
3.1.3	Članstvo Slovenije v EU.....	23
3.2	Trajnostni razvoj in vloga države	24
3.3	Slovenija kot sodobna država znotraj EU.....	24
3.3.1	Odporna država	24
3.3.2	Določanje lastninske pravice.....	25
3.3.3	Pomen strukturne in razvojne politike.....	25
3.3.4	Decentralizacija države.....	26
3.3.5	Manjša vloga države v gospodarstvu in javnih službah.....	27
3.4	Razvoj gospodarstva in nacionalni interes Slovenije.....	28
3.4.1	Prehod v na znanju temelječo družbo	28
3.4.2	Informacijska družba	29
3.4.3	Krepitev konkurenčnosti gospodarstva.....	30
3.4.4	Izboljšanje učinkovitosti države	31
3.4.5	Regionalno in prostorsko skladen razvoj.....	32
4	NACIONALNI INTERES.....	33
4.1	Nacionalni interes Slovenije.....	33
4.2	Mnenja o nacionalnem interesu	34
5	SKLEP.....	39
	LITERATURA.....	41
	VIRI.....	42

1 UVOD

Slovenija je v svetovnem merilu glede na število prebivalcev, geografsko površino države in po moči gospodarstva majhna država. Zaradi majhnosti je zanjo velikega pomena mednarodno sodelovanje na gospodarskih in negospodarskih področjih.

Eno izmed takšnih področij so vsekakor tuje investicije v Slovenijo in s tem povezana odprtost države. V diplomski nalogi sem poskušal ugotoviti, s kakšnimi ovirami se srečujejo potencialni tuji investitorji. Prikazati želim, da ima Vlada Republike Slovenije določene programe, ki naj bi spodbujali tuje investicije, in predstaviti agencijo, ki se ukvarja s spodbujanjem teh investicij.

Prikazani so prilivi kapitala iz naslova tujih neposrednih investicij, stanje neposrednih tujih investicij, večji prevzemi slovenskih podjetij s strani tujih podjetij in tudi prikaz investiranja tujega kapitala po dejavnostih za leto 2001. Kot prikaz prisotnosti tujega kapitala v slovenskih podjetjih sem omenil še nekatera slovenska podjetja, ki so sprejela tuj kapital in predvsem zakaj so to storila.

Vsako podjetje - naj si bo slovensko ali tuje - mora imeti izdelan neki dolgoročni strateški plan. Državo bi lahko gledali tudi kot veliko podjetje, saj mora ravno tako delovati v prid državljanov kot podjetje v prid svojih lastnikov. Zato sem prikazal tudi Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije za obdobje 2001 - 2006. Iz te strategije sem predvsem povzel področja, za katera je bila opredeljena strategija razvoja za omenjeno obdobje.

Ker se diplomatska naloga nanaša tudi na nacionalni interes Slovenije, sem poskušal ugotoviti, ali so tuje neposredne investicije in omenjena strategija v skladu z mojim osebnim razumevanjem nacionalnega interesa. Le-to sem delno opredelil že s pisanjem o omenjenih temah.

V primeru tujih neposrednih investicij sem se predvsem spraševal, zakaj se razpravlja o nacionalnem interesu različno glede na podjetje, ki se ga prevzema. V okviru gospodarskega razvoja sem izpostavil dejavnike, ki bi jih bilo potrebno po mojem mnenju upoštevati kot dejavnike nacionalnega interesa Slovenije in s tem vseh Slovencev.

Ker vsak posameznik gleda na svoje interese, je tudi pojmovanje nacionalnega interesa težavno. Zato sem v diplomsko nalogo vključil tudi mnenja nekaterih ljudi o tem, kako razumejo nacionalni interes oziroma kaj je v skladu z nacionalnim interesom. Njihova mnenja sem samo povzel iz različnih virov in nisem podajal komentarjev.

Namen diplomske naloge je prikazati povezanost neposrednih tujih investicij in gospodarskega razvoja z nacionalnim interesom Slovenije.

Cilj diplomske naloge je ugotoviti, ali so tuje neposredne investicije element nacionalnega interesa in kako se strategija razvoja Slovenije sklada z mojim osebnim videnjem ter videnji nekaterih ljudi glede pojma nacionalni interes Slovenije.

2 INVESTICIJE

Investicija je trenutna vrednost sredstev, ki se jim odrečemo za določen čas z namenom, da bomo dobili dodatna izplačila, ki bodo nadomestila čas, za katerega smo se jim odrekli, pričakovano stopnjo inflacije in negotovost v prihodnjih izplačilih. Investitor je lahko fizična oseba, država, pokojninski sklad ali podjetja (Reilly, 1992, str. 6).

Investicije, ki jih izvajajo tuja podjetja v Sloveniji, lahko razdelimo na kapitalske in portfeljske investicije. Portfeljske investicije so predvsem investicije v kapital drugih podjetij z namenom povečevanja vloženih sredstev. Po drugi strani kapitalske investicije predstavljajo vložek v kapital določenega podjetja, če-le ta vložek preseže 25% kapitala tega podjetja, mora podjetje, ki je vložilo sredstva objaviti, javno ponudbo za odkup vseh 100% kapitala. Pri tem želi podjetje priti predvsem do upravljaljskih pravic in s tem do vodenja podjetja ter ne le do povečanja svojega vložka. Takšne investicije v Sloveniji bi lahko imenovali postprivatizacijske investicije oziroma prevzemi, saj tuja podjetja niso sodelovala pri sami privatizaciji slovenskih podjetij.

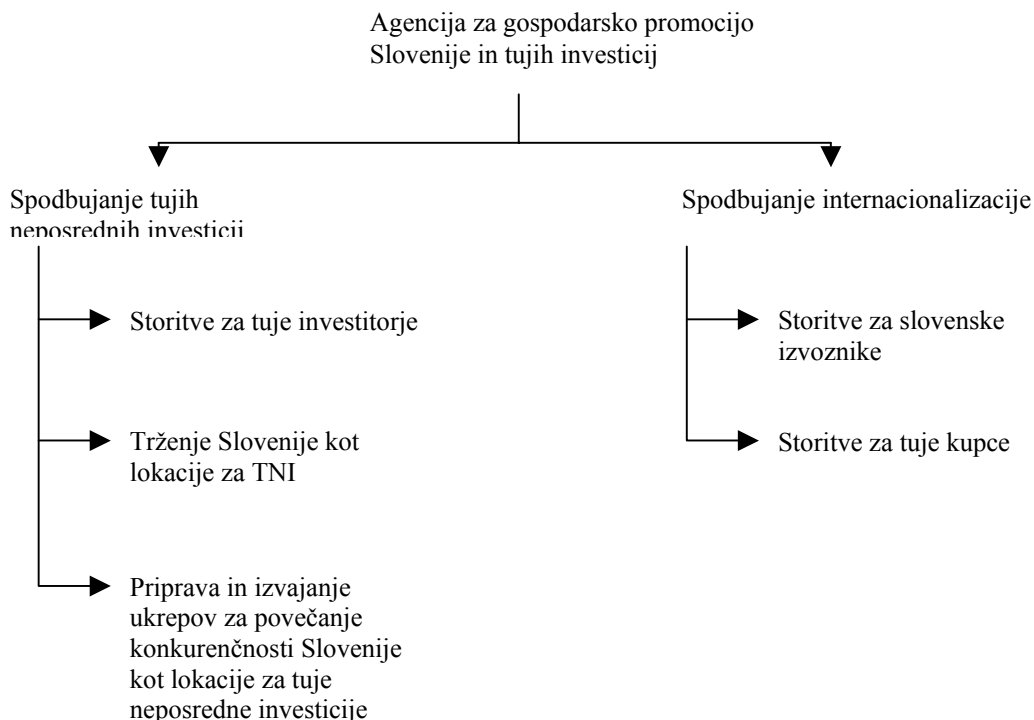
Srečujemo pa se tudi s tako imenovanimi investicijami greenfield in brownfield, s katerimi se ukvarja Agencija za gospodarsko promocijo Slovenije in tujih investicij. Investicije greenfield so povsem nove naložbe, medtem ko investicije brownfield predstavljajo širitev že obstoječih naložb.

2.1 Agencija za gospodarsko promocijo Slovenije in tujih investicij (AGTPI)

Agencija Republike Slovenije za gospodarsko promocijo in tuje investicije (v nadaljevanju AGTPI) je bila ustanovljena leta 1994 kot Urad Republike Slovenije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije v sestavi Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj. Ob koncu leta je Urad v skladu z novim zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovanju in delovnem področju ministrstva prešel pod okrilje Ministrstva za gospodarstvo in se preimenoval v agencijo. AGTPI deluje kot nacionalna institucija za pridobivanje tujih neposrednih investicij in za spodbujanje internacionalizacije domačih podjetij. Na področju pridobivanja tujih neposrednih investicij AGTPI nudi morebitnim tujim investitorjem brezplačne informacije in svetovalne storitve, trži Slovenijo kot lokacijo za tuje neposredne investicije ter pripravlja systemske predloge za izboljšanje mednarodne konkurenčnosti Slovenije kot investitorjem prijaznega okolja. V okviru spodbujanj internacionalizacije podjetij zagotavlja podjetjem podporo pri njihovih tržnih

aktivnostih na tujih trgih in izvaja pospeševalne ukrepe ministrstva na tem področju (Poročilo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije 2001, str. 2).

Slika 1: Osnovne dejavnosti AGPTI

Vir: Poročilo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije 2001.

Storitve AGTPI, ki so jih tuji potencialni in obstoječi investitorji deležni, obsegajo (Poročilo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije 2001, str. 2):

- dajanje ključnih informacij o pravnem in zakonodajnem okviru investiranja/poslovanja v Sloveniji,
- informacije o stroških, delovni sili, dobaviteljih, institucijah,
- iskanje lokacij (zemljišča, stavbe), ki ustrezajo investicijskemu projektu,
- organizacija in izpeljava obiska možnih lokacij v Sloveniji.

AGTPI ima bazo podatkov, namenjeno tujim investitorjem, ki obsega makroekonomske podatke, podatke o infrastrukturi, nepremičninah, delovni sili itd. To bazo pa tudi nenehno dopolnjuje in osvežuje z dodatnimi informacijami.

Največ povpraševanj je tako imenovanih enkratnih povpraševanj, ki predstavljajo enkratno zanimanje tujih podjetij za različne podatke, kot so delovna sila, dobavitelji, spodbude za investiranje. V letu 2001 je bilo takšnih povpraševanj 199 iz 39 držav.

Tabela 1: Statistika prvih povpraševanj v letu 2001

<i>DRŽAVA</i>	<i>ŠTEVILO POVPRASEVANJ</i>	<i>ODSTOTEK</i>
Velika Britanija	33	16,58
Nemčija	24	12,06
Slovenija	19	9,55
Italija	12	6,03
Avstrija	12	6,03
ZDA	11	5,53
Belgija	7	3,52
Nizozemska	6	3,02
Pakistan	6	3,02
Francija	5	2,51
Japonska	5	2,51
Rusija	5	2,51
Turčija	5	2,51
Hrvaška	5	2,51
ostali	49	22,11

Vir: Poročilo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije 2001

Poleg večjih zunanjetrgovinskih partneric Slovenije je zanimanje pokazalo tudi nekaj držav oziroma njihovih podjetij, ki niso med pomembnejšimi zunanjetrgovinskimi partnericami Slovenije. Le-te so: Indija (3 povpraševanja), Koreja (2 povpraševanja), Hong Kong (1 povpraševanje) in Nigerija (1 povpraševanje).

Po prvem povpraševanju sledijo z zainteresiranimi podjetji nadaljnja sodelovanja v okviru organiziranja obiska možnih lokacij, partnerjev in institucij, saj tako tuji investitorji dobijo pravo sliko in s tem lažje ocenijo, ali jim Slovenija nudi želene prednosti za njihovo investicijsko dejavnost. V letu 2001 je bilo nadaljnjih sodelovanj 89, kar predstavlja 44,72% prvih povpraševanj v letu 2001. Prevladujoči sektorji, znotraj katerih so potekala nadaljnja sodelovanja, so iz elektro, kovinsko-predelovalne ter avtomobilske dejavnosti.

Tabela 2: Sektorski prerez podjetij, s katerimi so bili vodeni nadaljnji pogovori v letu 2001

<i>SEKTOR</i>	<i>ŠTEVILO PODJETIJ</i>	<i>ODSTOTEK</i>
elektronski in električni sektor	12	13,5
kovinsko-predelovalni sektor	10	11,2
avtomobilski sektor	10	11,2
računalništvo, IT	8	9,0
tekstilni, usnjarski	8	9,0
gradbeni sektor in nepremičnine	7	7,9
kmetijsko-prehrambeni sektor	6	6,7
turizem	6	6,7
steklarsko predelovalna industrija	5	5,6
lesno-predelovalni sektor	5	5,6
trgovina	3	3,4
transport	3	3,4
kemični, farmacevtski in gumarski sektor	3	3,4
finančne storitve	2	2,2
plastične mase	1	1,1
skupaj	89	100

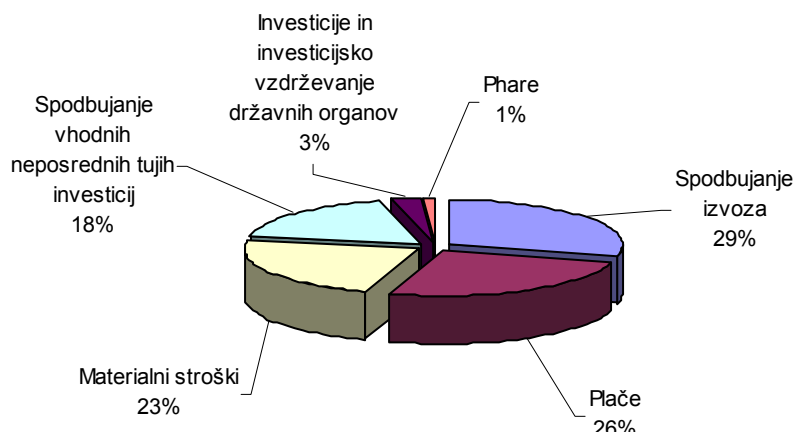
Vir: Poročilo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije 2001.

AGTPI nudi poleg pomoči tujim investitorjem tudi pomoč domačim podjetjem. Pomaga pri internacionalizaciji slovenskih podjetij. V okviru tega pomaga z aktivnostmi, ki učinkovito in neposredno podpirajo uveljavljanje slovenskih podjetij v tujini. Za slovenske izvoznike so organizirali poslovno-prodajne delegacije, sodelovanje na mednarodnih trgovinskih sejnih, AGTPI pa je sodelovala tudi pri pospeševanju internacionalizacije slovenskih podjetij v okviru Programa spodbujanja podjetništva in konkurenčnosti. V letu 2001 so organizirali tri poslovno-prodajne delegacije, in sicer na Nizozemsko (vključenih je bilo 15 podjetij), v ZDA (vključenih je bilo 10 ij in na Madžarsko (vključenih je bilo 10 podjetij).

Prek porabe sredstev, ki jih ima AGTPI na razpolago, lahko v grobem vidimo, v katero smer delovanja se usmerjajo. Iz slike 2 je predvsem razvidno, da velik del sredstev porabijo za administrativne stroške, kot so plače in materialni stroški (49%). Predvsem se ne da iz danih informacij razbrati, kaj vse je šteto med materialne stroške.

V sliki 2 je prikazana poraba 236,6 milijona SIT, ki jih je imela agencija na razpolago v letu 2001.

Slika 2: Struktura proračuna AGTPI za leto 2001

Vir: Poročilo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije 2001.

2.2 Administrativne ovire za tuje investitorje

Kljub ugodni geografski legi je potrebno nizko raven tujih investicij v Slovenijo opredeliti ne samo z relativno majhnim in zato za nekatere nezanimivim trgom, ampak tudi z različnimi ovirami, s katerimi se srečujejo potencialni tuji investitorji. Te ovire bi lahko uvrstili v štiri kategorije: registracija in dovoljenja za delovanje podjetja, zemljišča in prostorski razvoj ter zaposlovanje.

2.2.1 Registracija in dovoljenja za delovanje podjetja

Za vzpostavitev podjetja v Sloveniji je potrebnih kar nekaj korakov in dovoljenj, za začetek delovanja. Ti koraki so (Administrative barriers to investment, april 2000):

- poslovni načrt,
- poslovni prostori (najem ali lastni),
- potrditev pri notarju,
- pridobitev uradnega prevoda, če je to potrebno,
- odprtje bančnega računa pri komercialni banki,
- plačilo sodne takse,
- prijava registracije podjetja pri sodišču,
- javna objava registrske odločbe,
- prijava pri Statističnem uradu,
- odprtje računa pri Agenciji za plačilni promet,
- prijava pri lokalnem davčnem uradu,

- prijava in pridobitev računa pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- pridobitev posebnih dovoljenj, če so ta potrebna za dejavnost podjetja in
- obratovalno dovoljenje pri upravni enoti.

Ko so opravljeni zgoraj naštetih koraki, lahko podjetje začne obratovati. Za vse korake je seveda potrebno izpolniti ustrezne obrazce in nato počakati, da vsi ti obrazci in vloge dobijo ustrezna potrdila oziroma dovoljenja. Poleg veliko korakov in obrazcev, ki jih mora izpolniti potencialni investitor, je problem predvsem v dolgotrajnem postopku obdelave vseh teh obrazcev znotraj pristojnih organov.

2.2.2 Zemljišča in prostorski razvoj

Pridobitev zemljišča in njegovega razvoja predstavlja največjo oviro za prihod tujih investorjev v Slovenijo. Problem je v tem, da pri nas ni urejena zemljiška knjiga, kar onemogoča tujim podjetjem, da bi lahko prišla do primernih zemljišč, saj je težko ugotoviti pravo lastništvo zemljišč. Poleg tega je zamudno pridobivanje soglasij in dovoljenj za prostorsko ureditev. Te težave vplivajo predvsem na tako imenovane investicije greenfield, saj so to nove investicije, ki so pogojene z zemljiščem, na katerem bi lahko zrastle različne nove tovarne, trgovine ali drugo. Te omejitve bi lahko razdelili v tri kategorije, in sicer (Administrative barriers to investment, april 2000):

- *Pridobitev in registracija zemljišč.* Tu se pojavljajo problemi, ker v Sloveniji še zmeraj ni bila dokončno izpeljana denacionalizacija, kar onemogoča kakršen koli razvoj na zemljiščih, ki so še v postopku. Zaradi dolgotrajnih postopkov še zmeraj ni urejena zemljiška knjiga. Zato je tujim potencialnim investorjem onemogočeno pridobivanje zemljišč, ki bi bila primerna za gospodarsko rabo.
- *Prosta investicijska področja.* Predstavljajo predvsem dostop do še ne pozidanih oziroma prostih zemljišč. Ker je bila kvalifikacija zemljišč narejena sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja, lahko tudi opazimo, da na nekaterih Zato je tudi onemogočeno postavljanje novih poslovnih prostorov, saj je še zmeraj veliko zemljišč opredeljenih kot nezazidalna.
- *Dovoljenja za prostorski razvoj.* Najprej je potrebno pridobiti lokacijsko dovoljenje, ki poteka v treh korakih. V prvem koraku je potrebno pripraviti projekt, v drugem je potrebno zaprositi za lokacijske dokumente, pred tretjim korakom se mora spremeniti namembnost zemljišča (če je to potrebno) in nato v tretjem koraku zaprositi še za lokacijsko dovoljenje. Ko se to pridobi, je potrebno pridobiti še gradbeno dovoljenje. Za to je potrebno predstaviti registracijo zemljišča, veljavno lokacijsko dovoljenje, gradbeni načrt, potrdilo o plačilu vseh potrebnih pristojbin in nato še soglašanje sosedov oziroma strank v postopku za graditev objekta. Nato se vsi ti dokumenti posredujejo upravni enoti, ki je pristojna za izdajanje gradbenih dokumentov. Ko podjetje že pridobi vsa prejšnja dovoljenja, mora pridobiti še dovoljenje o obratovanju,

ki ga ravno tako izdaja upravna enota. Da se pridobi to dovoljenje, mora biti že med in po gradnji prisoten inšpektor, ki nadzira primernost prostorov za delo, varnost dela, vpliv na zdravje zaposlenih, odobreno gradbeno dovoljenje (da potekajo dela v skladu z njim), vpliv na okolje in tudi primernost uporabe gradbenih materialov. Tu je viden že določen napredek, saj so od 01. 01. 2003 ti trije koraki združeni v enega (enotno gradbeno dovoljenje).

2.2.3 Zaposlovanje

Tu se podjetje sreča z dvema dejavnikoma. Prvi je pridobivanje delovnega dovoljenja za zaposlene, ki jih pošlje podjetje v Slovenijo, saj so ponavadi vodilni kadri iz matičnega podjetja oziroma pridejo iz tujine. Večji problem pa predstavlja zaposlovanje domače delovne sile, saj se mora tu tuje podjetje držati vseh zakonov in pravilnikov, ki so veljavni v Sloveniji. Tu je mišljena predvsem višina plač, število dni dopusta, zaposlovanje in odpuščanje delavcev. Delodajalec mora tudi nuditi primerne delovne pogoje (nadzoruje jih ministrstvo za delo). Na strani plač se pojavlja tudi relativno visoka stopnja dajatev, ki jih mora podjetje plačevati za zaposlene.

2.3 Tuje neposredne investicije v Sloveniji

Tuje neposredne investicije sodijo med najvišje oblike internacionalizacije. So prevladujoča oblika poslovnega vlaganja v tujino, ki se od ostalih oblik mednarodnih tokov kapitala razlikuje predvsem po tem, da gre za strateško obliko vlaganja, katere značilnosti sta dolgoročnost in aktivna vloga tujega investitorja. Pospeševanje tujih neposrednih investicij predstavlja enega od osrednjih orodij ekonomske razvojne politike države. Še posebno to velja za države, ki so bile oziroma so še vedno v procesu politične in gospodarske tranzicije. Tuje neposredne investicije prinašajo poleg vpliva na razvojni potencial gospodarstva vrsto pozitivnih spremljevalnih učinkov, ki se zrcalijo v zmanjšanju brezposelnosti, prenosu novih tehnologij in znanj, dodatnih davčnih prihodkov države, povečanemu angažiranju lokalnih podjetij v mreže dobaviteljev in podizvajalcev ter v boljši izkoriščenosti lokalne infrastrukture in storitvenih dejavnosti (Program Vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001 - 2004, str. 3).

Tuja neposredna investicija nakazuje željo investitorja po večjem vplivu na vodenje in organizacijo tujega podjetja ter vključuje tako začetno transakcijo kot tudi vse naknadno povezane transakcije (World Investment Report, 1997 str. 295-296).

2.3.1 Ukrepi za spodbujanje tujih neposrednih investicij v obdobju 2001 - 2004

Država mora imeti določene programe oziroma strategije za pospeševanje neposrednih tujih investicij. Le-ta mora uspešno odgovoriti na dve stvari, in sicer kako pritegniti čim

več tujih investicij in investorjev, še posebno tistih, za katere se ocenjuje, da lahko dajo pomembnejše razvojne prispevke, in kako, s katerimi instrumenti usmerjati investitorjevo vedenje, ki bo z razvojnega vidika za državo prejemnico najugodnejše (Šalehar, 1999, str. 4).

Vlada Republike Slovenije ima pripravljen program za spodbujanje tujih neposrednih investicij, ki ga je opredelila tudi v koalicijski pogodbi med vladnimi strankami, in zavzema naslednja področja (Program Vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001 - 2004, str. 3):

- nadaljnje zmanjšanje administrativnih ovir,
- izboljšanje ponudbe in dostopnosti industrijskih zemljišč,
- dodeljevanje finančnih spodbud za investicije,
- strategija trženja Slovenije kot lokacije za tuje neposredne investicije,
- spremembe v institucionalni ureditvi spodbujanja tujih neposrednih investicij.

2.3.1.1 Odprava administrativnih ovir za investicije

Vlada RS je imenovala ministrskega svetnika in ga zadolžila, da ustanovi vladno komisijo, usmerjala in koordinirala je izvajanje protibirokratskega programa ter aktivnosti, ki so potekale po posameznih ministrstvih združila, v skupen program. Administrativne ovire na področju tujih neposrednih investicij, ki jih bo reševala vladna komisija, zahtevajo zakonodajne, organizacijske in operativne ukrepe. Ukrepi, ki se nanašajo na zakonodajo, bodo morali odpraviti ovire, ki izhajajo iz nesorazmernih določb zakonov in na njihovi podlagi izdani predpisi. Organizacijski ukrepi se nanašajo na odpravljanje ovir, ki izhajajo iz organizacijske nedoločenosti, predoločenosti ali neučinkovitosti. Operativne ovire je potrebno odpraviti na področju, ki zavzema neustrezne materialne in kadrovske opremljenosti oziroma zasedbe pristojnih organov, strukturne birokratske ovire, ki nastajajo zaradi težav v komunikaciji med pristojnimi organi, potrebno pa bo odpraviti subjektivne birokratske ovire, ki so osebne narave.

2.3.1.2 Izboljšanje ponudbe in dostopnosti industrijskih zemljišč

Ponudba in dostopnost industrijskih zemljišč predstavlja eno izmed večjih ovir za tuje neposredne investicije (to se nanaša predvsem na investicije greenfield). Ta problem se nanaša tako na nova kot tudi na že obstoječa industrijska zemljišča. Problem pri vzpostavljanju novih industrijskih zemljišč je bil že omenjen v prejšnjih točkah. Problem pri že obstoječih industrijskih zemljiščih je ta, da imajo tista, ki trenutno ne služijo svojemu namenu, pogosto neustrezno infrastrukturo, nerazrešeno ekološko problematiko, lastniški status in tudi nedefinirano možnost za potencialno širitev območja.

Država si je zadala določene ukrepe, s katerimi naj bi reševala omenjeni problem. Ti ukrepi so naslednji (Program Vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001 - 2004, str. 24):

- Ustanovila naj bi službo, ki bi nudila storitve pri pridobivanju industrijskih zemljišč za tuje neposredne investicije. Te storitve zavzemajo bazo podatkov o zemljiščih in zgradbah, ki so na voljo na trgu, in nudila svetovalne storitve ter pomoč investitorjem pri pridobivanju dokumentacije.
- S pomočjo dezinvestiranja poslovno nepotrebne premoženja podjetij in ustanov v državni lasti bi lahko nekatere nepremičnine postale jedro za razvoj stavbnih zemljišč za industrijo in industrijske cone.
- Stimuliranje lokalnih skupnosti, da odigrajo aktivnejšo vlogo pri vzpostavitvi industrijskih parkov. Lokalne skupnosti bi lahko sodelovale s sofinanciranjem izgradnje infrastrukture, poenostavitvijo administrativnih postopkov, trženjem v tujini, povečanjem lastnih virov za vlaganje v industrijske parke in z izobraževanjem kadrov za upravljanje.
- Spodbujanje tuje investicije na področju upravljanja industrijskih con.

2.3.1.3 Finančne spodbude za investicije

Vlada RS za obdobje 2001 - 2004 izvaja program nepovratnih finančnih spodbud za investicije, ki sodi med programe povečanja konkurenčne sposobnosti podjetij v okviru ministrstva za gospodarstvo. Namen programa je spodbujanje začetnih investicij in novih delovnih mest, ki se nanašajo na investicijo. Program naj bi pomagal v smeri zniževanja vstopnih stroškov investitorjem, ki bodo z naložbo dosegali pozitivne učinke na področju novega zaposlovanja, tehnološko razvojnih programov in na področju spodbujanja regionalnega razvoja.

V programu je bilo opredeljeno, za katere stroške bo mogoče dobiti nepovratna sredstva. Le-ti so (Program Vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001 - 2004, str. 27):

- komunalno in infrastrukturno opremljanje zemljišč (do 40% izkazanih stroškov),
- gradnja oziroma nakup objektov (do 40% izkazanih stroškov),
- nakup strojev in opreme (do 40% izkazanih stroškov za nakup nove opreme in strojev),
- nove zaposlitve delavcev, povezane z investicijo (do 40% stroškov bruto plač za dveletno obdobje).

Tabela 3: Dodeljena nepovratna sredstva tujim neposrednim investitorjem v obdobju 2000 – 2002.

<i>PODJETJE</i>	<i>LOKACIJA</i>	<i>ŠT. NOVO</i>	<i>TUJI</i>	<i>DRŽAVA</i>	<i>VIŠINA</i>
		<i>INVESTICIJE</i>	<i>INVESTITOR</i>		<i>FINANČNIH</i>
		<i>POGODBENO</i>			<i>SPODBUD</i>
		<i>DOGOVORJENIH</i>			<i>(v 000 SIT)</i>
		<i>DELOVNIH</i>			
		<i>MEST</i>			
Leto 2000					
Tcg Unitech LTH-ol, d.o.o.	Ljubljana	220	TCG	Velika Britanija	220.000
Goodyear-epe, d.o.o.	Kranj	108	Goodyear	ZDA	125.000
Carrera optyl, d.o.o.	Ormož	244	Saffilo group	Italija	110.000
Leto 2001					
Danfoss compressors, d.o.o.	Črnomelj	50	Danfoss compressors	Danska	30.650
Grammer avtomotive Slovenija, d.o.o.	Slovenj Gradec	50	Grammer Automotive GMBH	Nemčija	42.500
Julon, d.d.	Ljubljana	50	Gruppo Bonazzi	Italija	54.500
Litostroj ulitki foundary, d.o.o.	Ljubljana	100	IHC	Nizozemska	17.800
Matshop, d.o.o.	Lendava	50	Schmidt Industries	Irska	56.400
Tcg Unitech LTH-ol, d.o.o.	Ljubljana	100	TCG	Velika Britanija	74.375
Leto 2002					
Flextronics d.o.o.	Ljubljana	10	Flextronics Ltd	Izrael/ZDA	106.400
Ydria Motors, d.o.o.	Cerknica	136	MVL	Nemčija	90.600
Johnson Controls-NTU, d.o.o.	Slovenj Gradec	100	Johnson Controls	Nemčija	99.900
Sun Roller Adriatik, d.o.o.	Črnomelj	89	Sun Roller	Španija	111.375

VIR: Schlamberger, Lukač: Kapital 19. 05. 2003.

2.3.1.4 *Trženje Slovenije kot lokacije za tuje neposredne investicije*

Vlada RS si je v programu zadala določene aktivnosti, ki bi predstavile Slovenijo kot lokacijsko atraktivno področje za investiranje. Aktivnosti so ločene na tri dele, in sicer na (Program Vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001-2004, str. 29):

- *Promocijo podobe Slovenije kot lokacije za tuje neposredne investicije.* Tu je mišljena izdelava informacijskih gradiv, oglaševanje v splošnih in specializiranih medijih, odnosi z javnostmi, udeležbe na investicijskih predstavitev, organiziranje splošnih investicijskih delegacij iz držav investitork in organiziranje seminarjev s splošnimi informacijami o možnostih za investiranje.
- *Pridobivanje tujih neposrednih investicij z neposrednim trženjem.* Sem spada evidentiranje in animacija investorjev, obiski in animacija potencialnih investorjev ter organizacija obiskov potencialnih investorjev v Sloveniji.
- *Storitve za tuje investitorje.* Pod to aktivnostjo se razume organizacija obiska potencialnih investorjev, evidentiranje možnih lokacij za investicijo, zagotavljanje informacij in nasvetov o pravnem okviru ter davkih, evidentiranje lokalnih partnerjev in dobaviteljev, svetovanje na področju priprave vlog za dodelitev investicijskih spodbud in vzdrževanje stika med potencialnim investitorjem ter lokalnimi partnerji.

2.3.1.5 *Institucionalna ureditev spodbujanja tujih neposrednih investicij*

To področje se nanaša na Agencijo za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije, katere delovanje in naloge so opredeljene v točki 1.1.

Slovenija mora uresničevati oziroma izvajati zgoraj opredeljene spodbude oziroma naloge za ustvarjanje ugodne klime za tuje investicije, kajti ob spreminjanju politike do tujih investicij v smeri bolj restriktivne se navadno precej hitro povzroči zmanjšanje priliva teh investicij. Vendar pa sprememba v smeri večje liberalizacija običajno ne naleti na prav tako hitro reakcijo v smislu povečanja teh investicij (Rojec, Svetličič, 1990, str. 73).

2.3.2 *Velikost tujih neposrednih investicij v Slovenijo*

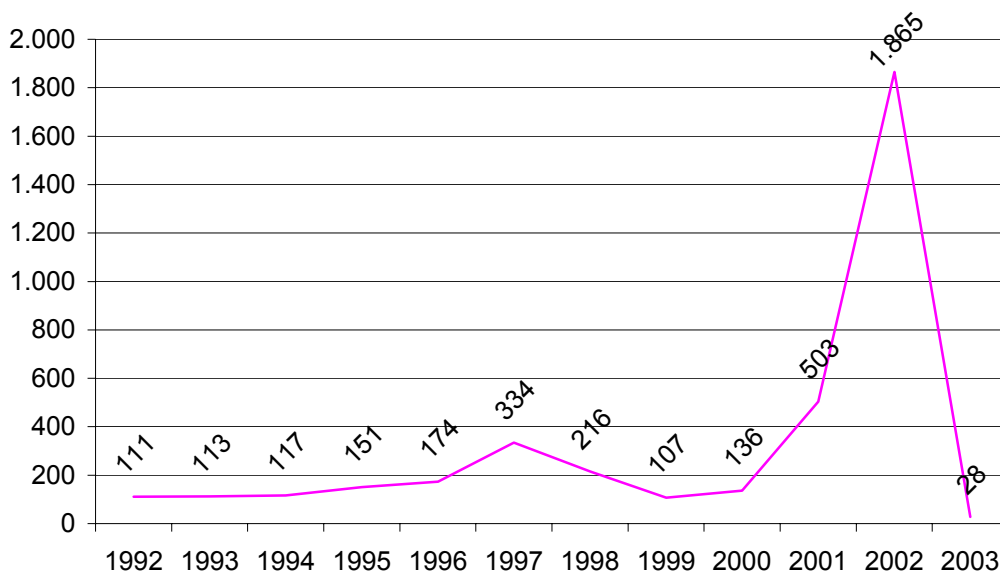
Leto 2002 je bilo na področju tujih investicij izredno, saj je doseglo rekordno raven (slika 3) in kar za nekajkrat presegló ravni prejšnjih let. Kljub temu pa je številka rahlo zavajajoča, saj je kar tri četrt priliva znašal prevzem Leka in prodaja NLB. Poleg tega je potrebno omeniti še delo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije, saj jim je uspelo pripeljati v Slovenijo tudi dve omembe vredni naložbi greenfield. Prva je naložba španskega podjetja Sun Roller S. A. iz Barcelone na območju industrijske cone nekdanjega rudnika Kanižarica. Špansko podjetje je kupilo tri četrtine omenjene cone in v njej postavilo novo proizvodnjo mobilnih hiš. Projekt je vreden več kot pet milijonov

evrov in naj bi do leta 2006 zagotovil 230 novih delovnih mest. Drugi projekt je naložba visoko tehnološkega podjetja Flextronics polprevodniki iz Kalifornije, ki je v Ljubljani postavilo svojo razvojno enoto za načrtovanje submikronskih vezij. Projekt, vreden 1,6 milijona evrov, naj bi v prihodnjih letih zagotovil zaposlitev 30 večinoma visoko izobraženim ljudem.

Največ kapitala je v Slovenijo v letu 2001, prišlo iz njenih najpomembnejših zunanjetrgovinskih partneric, večinoma držav EU (86%). Pri tem imajo največji delež Avstrija (46%), Nemčija (13%), Francija (11%) in Italija (5%). Iz tega je razvidno, da največ zanimanja in predvsem vlaganja v Slovenijo prihaja iz avstrijskih podjetij. Zanimivo je predvsem to, da Nemčija in Italija glede na velikost njunega trga in pomembnost kot zunanjetrgovinski partnerici ne kažeta večjega zanimanja za vlaganja v Slovenijo, enako velja tudi za ZDA. Je pa res, da te države investirajo v Slovenijo posredno prek svojih podružnic, ki so tudi v Avstriji. Ko bodo objavljeni podatki za leto 2002 se bosta visoko uvrstili tudi Belgija (nakup NLB) in Švica (prevzem Leka).

Iz slike 3 je razvidna rast priliva tujih neposrednih investicij v Slovenijo. Iz nje je moč razbrati, da se je začel tok kapitala iz naslova tujih neposrednih investicij povečevati z letom 2001, ko se je začel prvi večji prevzem domačega podjetja s strani tujcev. Tu je mišljen prevzem Pivovarne Union, ki je prvi sprožil razpravo o nacionalnem interesu Slovenije. Nato je v letu 2002 prišlo še do prevzema Leka in NLB. Ker leta 2003 še ni konec, se ne da narediti primerjave, iz katere bi verjetno videli ponovni padec v pritoku kapitala iz naslova tujih neposrednih investicij. Ker gre porast v letih 2001 in 2002 na račun prevzemov, je lepo vidno, da se v prvem četrtletju leta 2003 ni zgodil noben večji prevzem s strani tujih podjetij.

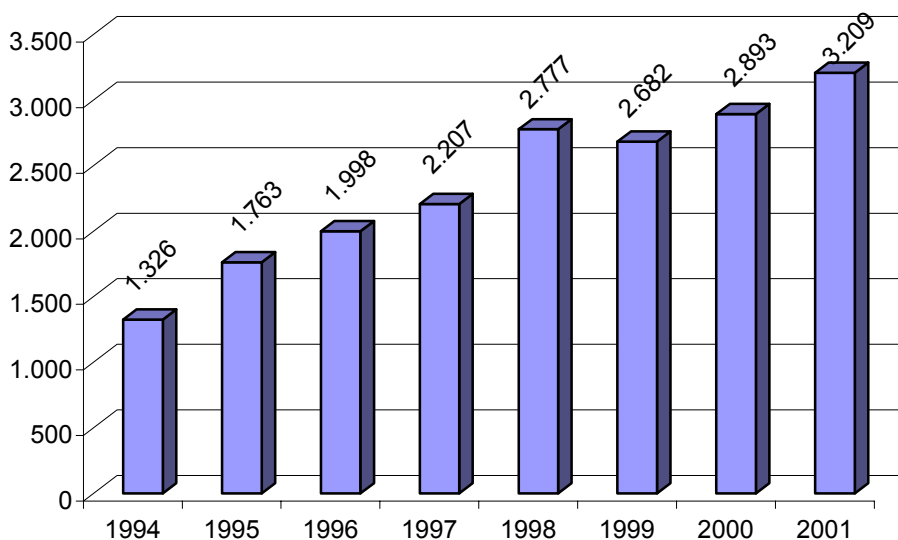
Slika 3: Priliv kapitala iz naslova tujih neposrednih investicij za obdobje 1992 - 2002 in januar - april 2003 v mio USD.

Vir: Bilten Banke Slovenije, maj 2003.

Če iz slike 3 izvzamem prevzema Leka in Nove Ljubljanske banke v letu 2002, bi priliv kapitala iz naslova tujih neposrednih investicij znašal 554,3 milijona USD.

Slika 4: Prikaz stanja tujih neposrednih investicij za obdobje 1994 - 2001 v mio USD.

Vir: Bilten Banke Slovenije, maj 2003.

V tabeli 4 in sliki 5 so prikazani večji prevzemi v letih 2000 - 2002 in tuje neposredne investicije po dejavnostih, v katere se je investiralo. V tabeli 4 so prikazana podjetja, ki so bila v obdobju 2000 - 2002 prevzeta ali privatizirana s strani tujih podjetij. Prikazana so tudi prevzemna podjetja in iz katerih držav prihajajo ter koliko je znašala prevzemna vrednost za delež, ki so ga prevzeli.

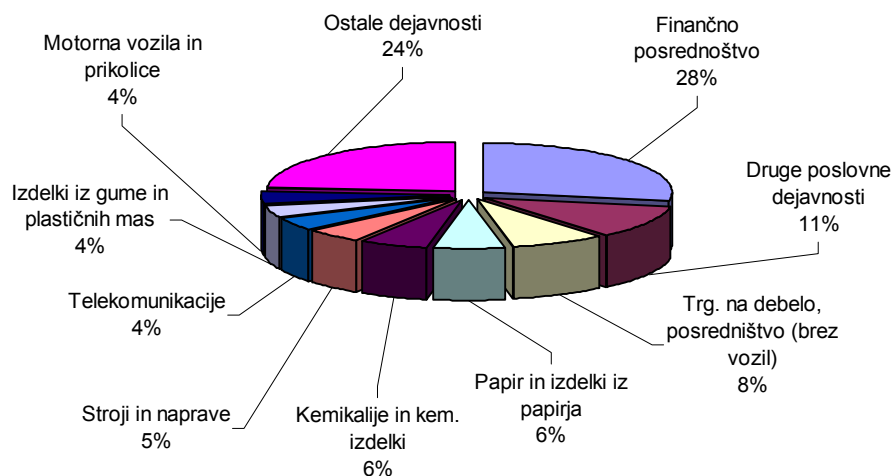
Tabela 4: Večji prevzemi in privatizacije s strani tujih podjetij v Sloveniji v letih 2000 - 2002

<i>INVESTITOR /PREVZEMNIK</i>	<i>DRŽAVA</i>	<i>CILJNO PODJETJE</i>	<i>PREVZEMNA VREDNOST (mio eur)</i>	<i>PREVZEMNI DELEŽ v %</i>
Novartis	Švica	Lek	876	99%
KBC	Belgija	NLB	435	34%
Mobilcom	Avstrija	Si.mobil	361	75%
San Paolo IMI	Italija	Banka Koper	240	65%
Societe Generale	Francija	SKB Banka	220	98%
Interbrew	Belgija	Pivovarna Union	140	41%
Raiffeisen Bank	Avstrija	Krekova Banka	35	97%
Belišče	Hrvaška	Valkarton	28,5	95%
Lafarge	Avstrija	Cementarna	17	66%
Perlmooser		Trbovlje		

VIR: Schlumberger, Lukač: Kapital 19. 05. 2003

Slika 5 prikazuje, kako so se razdelile tuje neposredne investicije glede na dejavnosti. Podatki se nanašajo na konec leta 2001. Več kot četrtino vseh neposrednih investicij v letu 2001 je šlo v dejavnost finančnega posredništva.

Slika 5: Tuje neposredne investicije po dejavnostih konec leta 2001

VIR: Schlamberger, Lukač: Kapital 19. 05. 2003

2.3.3 Prisotnost tujih podjetij v slovenskih podjetjih

Omenil bom še nekaj domačih podjetij, ki so sprejela tuj kapital in se odločila, da se tako prebijejo na tuje globalne trge. Predvsem bo razvidno, kateri so bili razlogi za приход tujih vlagateljev (knjiga 43 podjetij, ki so sprejela tuj kapital, Gospodarska zbornica Slovenije).

- *Tovarna sladkorja Ormož.* Leta 1997 je s 57% deležem največji lastnik postalo nizozemsko podjetje Cosun. Za investicijo se je odločilo zaradi stagniranja proizvodnje sladkorja v Evropi, predvsem pa zaradi želje po pridobivanju novih področij zlasti v državah, ki bodo v bližnji prihodnosti postale članice EU. Ker je Tovarna sladkorja Ormož takrat iskala tujega partnerja, so se zaradi skupnega jezika odločili za kapitalski vstop.
- *Bayer Pharma* predstavlja prvo mešano naložbo slovenskega in tujega podjetja, in sicer že od leta 1971. Takrat je Bayer AG vložil 7,2 milijona nemških mark in postal 49% lastnik podjetja, ostalih 51% je imelo podjetje Lek. Ker je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja želelo nemško podjetje vstopiti na jugoslovanski trg in je Lek hkrati želel pridobivati nova znanja ter tehnologije, je prišlo do skupnih vlaganj, iz katerih se je razvilo podjetje Bayer Pharma.
- *Belinka perkemija.* V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je podjetje Solvay iz Belgije skupaj s podjetjem Belinka ustanovilo imenovano podjetje, kjer je imel tuj kapital 10% delež in je poleg finančnih sredstev prispeval predvsem znanje za proizvodnjo vodikovega oksida. Od leta 1990 je podjetje oblikovano kot d.o.o. in je v 80% lasti Holdinga Belinka in v 20% lasti belgijskega podjetja.
- *Henkel Slovenija.* Leta 1989 so se začeli pogovori med podjetjema Henkel Avstrija in Zlatorog o skupnem vlaganju, saj je tuji partner iskal nova tržišča v jugovzhodni

Evropi, zanimal ga pa je tudi takratni več kot 20 milijonski jugoslovanski trg. Leta 1990 je Henkel Avstrija vložil 27 milijonov nemških mark v skupno podjetje Henkel-Zlatorog, d.o.o., in s tem postalo 51% lastnik mešanega podjetja. Nato je leta 1997 odkupil preostali delež od Zlatoroga in v letu 1998 preimenoval podjetje v Henkel Slovenija.

- *PPG Helios*. Družba PPG Industries iz Amerike, danes največji pridelovalec avtomobilskih in industrijskih premazov, se je odločila, da skupaj s slovenskim podjetjem Helios ustanovi mešano družbo, v kateri je lastništvo deljeno 60:40 (ustanovni kapital znaša 118 milijonov SIT) v korist ameriškega podjetja. Za to sodelovanje so se odločili, ker je Helios največji izdelovalec premazov v Sloveniji in pozna slovensko kulturo in ima dobro razvejano prodajno mrežo na zanimivih trgih, kot so države nekdanje Jugoslavije in Sovjetske zveze.
- *Sava Tires*. Podjetje je v 60% lasti gumarskega koncerna Goodyear in v 40% lasti podjetja Sava. Ustanovljeno je bilo konec leta 1997. Koncern Goodyear je v to podjetje vložil več kot 188,5 milijona USD, kar predstavlja največjo ameriško naložbo v Slovenijo. Ameriško podjetje se je odločilo za naložbo zaradi visokih tehnoloških zmogljivosti proizvodnje pnevmatik v Savi, njene 75 letne tradicije, visoko usposobljene delovne sile in dobrega geografskega položaja Slovenije.
- *IBM* podjetje je v Sloveniji več kot 60 let. Prvotno so nastopali samostojno in nato v obdobju 1964 - 1992 prek podjetja Intertrade, ki je bil njihov generalni uvoznik. Nato so leta 1992, ko je to dopustila nova zakonodaja, prek IBM EMEA v Evropi ustanovili podjetje IBM Slovenija, podjetje za proizvodnjo, marketing in servisiranje svojih proizvodov. Konec leta 1995 se je IBM EMEA pripojil matičnemu podjetju in s tem je tudi IBM Slovenija prešel v 100% last IBM World Trade Cooperation. Osnovni kapital družbe znaša 85,6 milijona SIT.
- *Oracle software*. Drugo največje podjetje za razvoj programske opreme Oracle Corporation se je odločilo za vstop na slovenski trg prvotno zaradi njihove razvojne strategije. Zaradi uspešnega poslovanja družbe je bila podružnica v Sloveniji postavljena za sedež regije. Leta 1991, ko je bilo podjetje ustanovljeno, je Oracle Corporation v obliki ustanovitvenega kapitala investiral 250.000 nemških mark.
- *BSH Hišni aparati*. Stoodstotni lastnik je leta 1993 postalo podjetje BSH Bosch-Siemens Hausgeräte GmbH iz Nemčije. V obliki ustanovnega kapitala je podjetje vložilo 15 milijonov nemških mark. Za investicijo so se odločili zaradi dolgoletnega sodelovanja s slovenskimi podjetji in ocene o možni dolgoročni rentabilnosti proizvodnje. Na njihovo odločitev je vplivala tudi izobražena in usposobljena delovna sila ter poznavanje jugovzhodnih trgov. Pred tem je bil lastnik podjetje Gorenje, ki se je odločil za prodajo zaradi slabih poslovnih rezultatov.
- *Danfoss Trata*. V okviru preoblikovanja podjetja Trata leta 1995 je Danfoss International A/S postal 99% lastnik podjetja, ostali 1% delež je razdeljen med sedanje in nekdanje zaposlene. Ker je bilo podjetje Trata že prej relativno cenjeno na

svojem področju (izdelava mehanskih naprav za daljinsko ogrevanje, ogrevanje in klimatizacijo) in zaradi pozitivnih izkušenj danskega podjetja s njim, so se odločili za investicijo. Razlogi za naložbo so bili tudi v ugodni ceni podjetja in ugodnih stroških dela. Podjetje izvozi 80% svojih izdelkov na Dansko, od koder nato matično podjetje prodaja te izdelke po celem svetu.

- *Debitel*. Podjetje Debitel AG iz Nemčije se je leta 1998 odločilo, da vstopi tudi na slovenski trg telekomunikacij. Za naložbo so se odločili zaradi velike prodajne možnosti na področju telekomunikacij, varnega in stabilnega političnega okolja, dobro razvite infrastrukture in ustrezno usposobljenih kadrov. Investicija je znašala 1,8 milijona nemških mark predvsem v opremo, ustanovitve novih delovnih mest in ustanovitve novih prodajnih mest. Nemško podjetje ima 52% delež, medtem ko ostalih 48% pripada slovenskim podjetjem.
- *DHL International*. Podjetje DHL Worldwide iz Belgije je prisotno v Sloveniji prek posrednika že od leta 1984. Leta 1990 je bilo ustanovljeno podjetje DHL International, ki je v 100% lasti belgijskega podjetja. Investicija je znašala 11,8 milijona SIT.
- *McDonald's*. Podjetje McDonald's Slovenija je bilo ustanovljeno leta 1993 kot hčerinsko podjetje McDonald's Corporation. Za Slovenijo so se odločili v okviru njihove strategije vlaganja na področju srednje Evrope, poleg tega pa tudi zaradi stabilnega gospodarskega in političnega okolja ter zaradi relativno močne kupne moči v primerjavi z ostalimi državami v regiji. V Sloveniji upravljajo 16 restavracij s hitro prehrano, v katere so vložili 20 milijonov USD, ta številka naj bi se v letu 2003 povzpela prek 26 milijonov USD.
- *Litostroj ulitki*. Leta 1999 je svež kapital v višini 10 milijonov nemških mark v investicijsko posodobitev vložilo nizozemsko podjetje ICH Holland in s tem pridobilo 99% lastniški delež. Za investicijo se je nizozemsko podjetje odločilo, ker je bilo podjetje Litostroj ulitki glavni dobavitelj ključnih komponent za črpalke, ki jih proizvaja IHC. Poleg poznavanja podjetja je bila dodatna prednost optimizacija uporabnih lastnosti in življenjske dobe delov črpalk prek skupnih raziskav in dobrih inženirjev ter tehnikov s strokovnim znanjem in izkušnjami. Poleg tega so se za naložbo odločili tudi zaradi zmogljivosti tovarne, izvozno naravnane poslovne kulture in zaradi zmernih stroškov dela.
- *Revoz*. Podjetje Revoz je bilo ustanovljeno leta 1989 v okviru podjetja IMV, ki je že od leta 1973 sodelovalo s francoskim podjetjem Renault. Ko se je leta 1990 podjetje Revoz preoblikovalo v delniško družbo, je vanj vstopil Renault z 20,2% deležem v kapitalu. Leta 1991 pa je Renault prevzel 54% delež v Revozu in tako postal večinski lastnik. Delež Renaulta je v osnovnem kapitalu več kot 7 milijard SIT. Prvotni razlog za Renaultovo naložbo je bilo zagotoviti industrijsko prisotnost njegove avtomobilske znamke v Sloveniji za komercialni prodor na trge nekdanje Jugoslavije. Pozneje je želel izkoristiti tudi ekonomske prednosti proizvodnje, katere več kot 95% gre za izvoz, in sicer na trge držav zahodne in srednje Evrope. Prisotnost Renaulta v Sloveniji

še naprej prinaša pozitivne učinke, saj le-ta išče novo lokacijo za proizvodnjo novega modela. Med resnejšimi kandidatkami je tudi Slovenija, kar bi pomenilo dodatno zaposlovanje približno 700 ljudi in vstop svežega kapitala v višini približno 350 milijonov evrov (Bojana Humar Dekleva, Renault bi podvojil proizvodnjo v Sloveniji, Finance, 26 .8. 2003).

Dunning (1993, str. 57 - 63) razvršča glavne motive za investiranje v štiri skupine: iskanje poceni virov oziroma proizvodnih dejavnikov, kot so zemlja, turizem, poceni delovna sila in tehnologija, iskanje novih trgov, povečevanje učinkovitosti z diverzifikacijo tveganja ter strateški cilji. Kot je razvidno so se zgoraj omenjena tuja podjetja odločila za sodelovanje s slovenskimi tudi zaradi teh razlogov.

2.4 Tuje neposredne investicije in nacionalni interes

Najprej si je potrebno postaviti vprašanje, ali so tuje neposredne investicije v nacionalnem interesu Slovenije. Vsekakor bi od različnih ljudi dobili različne odgovore. Če pogledamo prednosti, ki jih ponuja pritek tujega kapitala, menim, da je to v interesu Slovenije. Te prednosti se kažejo v povečanju izvoza, dostopu do novih znanj in tehnologij ter večjemu vključevanju v mednarodne gospodarske tokove. Glede prevzema slovenskih podjetij s strani tujih podjetij se postavljata dve vprašanji: ali po prevzemu podjetju ne bomo mogli več reči slovensko podjetje ali se bo prevzeto podjetje še naprej smatralo za slovensko in ali mu bo omogočen nadaljnji razvoj ter rast, dostop do novih znanj in tehnologij.

Najbolj je ta razdelitev prišla do izraza pri prevzemu Pivovarne Union, ko so strokovnjaki in tudi drugi trdili, da je to v slovenskem nacionalnem interesu oziroma da je to v nasprotju z njim in da bi morala industrija pijač ostati v slovenskih rokah, torej v tem primeru pod okriljem Pivovarne Laško, ki je tudi sodelovala v prevzemu. Zakaj se je torej ob tem prevzemu razvila tako burna razprava, če pa se država zavzema za tuje investicije in jih predstavlja kot prihodnost Slovenije (Program Vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001 - 2004). Seveda je tu več vidikov, ampak zdi se mi, poglaviten ta, da se je za slovensko podjetje, v tem primeru Pivovarno Union, potegovalo poleg tujega tudi slovensko podjetje. Ob predpostavki, da se Pivovarna Laško ne bi zanimala za prevzem Pivovarne Union, se torej ne bi odvijala tako obsežna javna razprava okoli prevzema in se o tem ne bi razpravljalo celo v državnem zboru, kar sploh ni v njegovi pristojnosti.

Leto pozneje se je ponovno razživila oziroma se še ni niti pomirila razprava o skladnosti tujega kapitala in nacionalnega interesa, saj se je zopet prodajalo tujemu podjetju, tokrat celo slovenska največja banka (NLB). Spet je bilo predvsem slišati nasprotnike prodaje, češ da s tem izgubljam nadzor nad finančnim sektorjem.

Zato je precej zanimivo, da ob prevzemu Leka ni bilo kakšnih večjih javnih nasprotovanj in javnih polemik. Če bi se poleg Novartisa potegovala za Lek tudi Krka potem bi bila zgodba verjetno drugačna, in ne bi vseh zanimalo samo, koliko bi iztržili za delnico Leka, kajti to je bila edina tema, o kateri se je govorilo med prevzemom; ali bo cena še višja ali ne.

Ko že govorim o slovenskih podjetjih, lahko omenim Revoz, ki ga imamo vsi za slovensko podjetje, pa hkrati tudi vsi vemo, da to ni. Ali je torej razlika med prevzemi, ki se dogajajo sedaj in se bodo v prihodnje, in med prevzemi, ki so se zgodili že pred mnogo leti (točka 1.3.3)?

Seveda je iz takšnih znamenj, ki jih daje del slovenske politike v zgoraj omenjenih primerih, težko videti in razbrati, ali so torej neposredne tuje investicije del slovenskega nacionalnega interesa. Seveda takšni dolgotrajni zapleti kot v primeru Pivovarne Union ne promovirajo Slovenije kot države, primerne za tuje vlagatelje, saj niti sami ne vemo, ali bi želeli tuj kapital ali ne. Menim, da takšni pristopi, kot so bili pri omenjenih prevzemih (predvsem Pivovarne Union), niso v korist Slovenije, saj podpiram pritek tujega kapitala, ki bi Sloveniji omogočil, da pokončno nastopi na trgih, katerih del bo postala. Dejstvo pa je, da so slovenska podjetja v svetovnem merilu majhna in se dolgo ne bodo mogla upirati tujemu kapitalu. Če se torej odločimo, da bodo tuje neposredne investicije del slovenskega nacionalnega interesa, moramo pripraviti potencialna podjetja za prevzem, da bodo iztržila čim višjo ceno, kajti kot sem že omenil, je nadaljnji proces prevzemanja slovenskih podjetij neizogiben in seveda tudi dobrodošel v smislu nadaljnje rasti ter razvoja teh podjetij. Seveda pa se tu mnenja razlikujejo in je to lahko debata brez konca.

3 STRATEGIJA RAZVOJA GOSODARSTVA SLOVENIJE

Slovenija mora za zagotavljanje stabilnega razvoja v prihodnjem srednjeročnem obdobju napraviti kakovosten premik v razvojni politiki, ki bo v okviru tržnega gospodarstva skladen z Evropsko Unijo (v nadaljevanju EU). Strategija gospodarskega razvoja Slovenije za obdobje 2001 - 2006 naj bi zagotovila ravno takšne spremembe, ki bi slovensko gospodarstvo pripeljale na raven, ki je v EU. Strategijo se bo lahko uresničilo le, če bo imela podporo tako v politiki kot tudi v gospodarstvu. Izvedba je pomembna tudi zaradi vstopa Slovenije v novo obdobje, saj prehaja iz države v tranziciji v državo članico EU, kateri se bomo morali prilagoditi.

Osnovni cilj strategije je trajnostno povečanje blaginje prebivalcev Slovenije, ki je opredeljena z gospodarskimi, okoljskimi in socialnimi dejavniki. Blaginja pa ne predstavlja samo materialne sestavine, saj je razumljena tudi kot osebni razvoj, samouresničevanje, vključevanje v družbo, varnost in razvoj kulturne identitete.

Povečevanje blaginje naj bi dolgoročno pripeljalo do rasti BDP, vendar ne ob povečevanju socialnih razlik med prebivalci Slovenije. Dejavniki blaginje so (Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 6):

- *Gospodarski dejavnik*. Intenzivna internacionalizacija gospodarjenja, inovativnost v vseh fazah proizvodnega procesa in razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Glavna naloga je izboljšanje konkurenčne sposobnosti in inovativnosti gospodarstva. To pa bo lahko doseženo le ob intenzivnejšem procesu investiranja. Potrebno se bo tudi odločati, kako se bo ta proces uresničeval: ali samostojno s pomočjo domačih investitorjev ali tujih.
- *Socialni dejavnik* bi lahko opredelili kot človeški dejavnik, ki se nanaša predvsem na znanja, inovativnost, obvladovanje informacij, organizacijo in vodenje, kot lastnosti, ki jih ima človek. Poleg človeškega kapitala se vse bolj poudarja tudi socialni, ki omogoča večjo pripadnost in s tem tudi občutek varnosti. Vse večjo vlogo dobiva pri vsem tem tudi kultura, ki omogoča v vse bolj globalnem svetu poistovetenje ljudi z svojim narodom, kulturo in jezikom. Ohranjanje edinstvenih kultur in jezikov bo možno le, če bodo ljudje čutili pripadnost svoji kulturi, jeziku in tudi narodu. Poleg tega bo Slovenija morala postoriti še precej na trgu delovne sile in povečati usposobljenost ter izobraženost predvsem pri starejših ljudeh.
- *Okoljski dejavnik* se razume kot varovanje in pametno izkoriščanje naravnih virov. Znotraj strategije se predstavlja vidik investiranja v čistilne naprave kot zmanjšanje obremenjenosti okolja, ločeno zbiranje odpadkov in tudi ureditev odlagališč. S tem pa ni mišljeno le ohranjanje okolja, ampak tudi njegovo obnavljanje, da bo primerno za uporabo tudi poznejšim generacijam.

3.1 Sprememba okolja, kjer se nahaja Slovenija

Za Slovenijo bodo v prihodnje v smislu pozicioniranja pomembni trije procesi: globalizacija, informacijska družba in vstop v EU. Vsak od teh procesov ima svojo vlogo pri določanju razvojnih smernic slovenskega gospodarstva.

3.1.1 Globalizacija

S pojmom globalizacija ne bo predstavljena definicija, ampak želim predstaviti globalizacijo kot proces pozicioniranja Slovenije v svetu.

Za majhno državo, kot je Slovenija, predstavlja vstopanje v regionalna združenja, ki jih danes že težko imenujemo le regionalna, prej nuja kot prostovoljna izbira. S tem ko se Slovenija vključuje v EU, se odpira svetu oziroma se globalizira, kar ji prinaša možnost vključevanja v svetovne produkcijske sisteme, svetovno trgovino in finance. Z vstopom Slovenije v EU težko rečemo, ali vstopamo v regionalno organizacijo, ki zavzema veliko geografsko področje, ali v organizacijo, ki predstavlja globaliziran svet.

Globalizacija narekuje tri odzive razvoja (Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 19):

- Fleksibilno in stalno vključevanje v mednarodne ekonomske odnose. To pomeni, da država ne more oziroma ne sme dajati prednosti določeni panogi in podjetjem. Mora zagotavljati enake možnosti vsem, ki sodelujejo na trgu, in jim omogočati, da si sami iščejo tržne niše, ki jih v danem obdobju dopušča globalni trg.
- Razvojna strategija mora pomagati gospodarskim subjektom, da se začnejo osredotočati na evropskega potrošnika in ne več le na slovenskega. S tem se oblikujejo poslovne strategije v smeri:
 - a) izkoriščanja največje konkurenčne prednosti, saj brez ekonomije obsega tako v proizvodnji kot v distribucij ni mogoče obstati na trgu, kot je EU,
 - b) oblikovanja strateških povezav in prevzemanja manjših podjetij, s čimer se krepi njihova moč,
 - c) strategije posnemanja, ki omogoča kar se da hitro prilagajanje novostim na trgu. Država ima tu nalogo, da podpre strateška povezovanja med podjetji, kar pomeni, da mora spodbujati vhodne in izhodne naložbe.
- Odzivanje na socialno tveganje globalizacije, ki predstavlja predvsem odliv kapitala in s tem posledice za zaposlene, odhod možganov v tujino in tudi odnos kapitalističnega sveta do delavcev. Tu ponovno vstopi država, a le kot pripravljalec ustrezne politike socialnega razvoja.

3.1.2 Informacijska družba

Ena izmed največjih globalnih sprememb, ki bodo vplivale tudi na razvoj Slovenije, je informacijska družba, ki predstavlja vse večji napredek v informacijsko-telekomunikacijski tehnologiji in vlogo znanj ter storitev, ki jo omogoča visoko zmogljivo telekomunikacijsko omrežje. Prehod v informacijsko družbo se pojavlja v vseh sferah gospodarstva, javne uprave in tudi družbe. Ta vstop ni le tehnološki, ampak izrazito razvojni problem z globokimi gospodarskimi, kulturnimi in socialnimi razsežnostmi. S tem se bodo odprle mnoge dileme o načinu dela, komuniciranja v zasebnem in družbenem življenju, procesu odločanja, večje decentralizacije upravljanja in vodenja ter vključenosti oziroma izključenosti v informacijsko družbo (Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 20).

Da bi se omogočil prehod, je potrebno imeti visoko zmogljivo in tudi cenovno dostopno informacijsko-komunikacijsko infrastrukturo. Ob pogoju, da bo Slovenija imela takšno infrastrukturo oziroma bo obstoječo posodabljala, nadgrajevala in bo dostopna še več uporabnikom, bo lahko pričakovala učinkovito gospodarstvo in blaginjo prebivalcev. Za doseganje učinkov prehoda pa mora država spodbujati tudi izobraževalno-raziskovalno sfero pri razvoju novih tehnologij, deregulacijo telekomunikacijskega in finančnega trga in

uvajanje e-poslovanja v delo državne uprave. Slednje Sloveniji do sedaj kljub poskusom še ni uspelo uspešno uvesti.

Država pa je uspela uresničiti zadani si cilj, da se do leta 2002 omogoči cenejši, hitrejši in varen dostop do interneta ter spodbujanje ljudi za njegovo čim večjo uporabo. Ali je takšno spodbujanje pozitivno, naj presodi vsak posameznik.

3.1.3 Članstvo Slovenije v EU

Z vstopom Slovenije v EU se pojavljajo nove dimenzije slovenskega gospodarstva, in sicer se odpira možnost vstopa na notranji trg EU, s tem pa se bo povečala možnost specializacije in večjega izkoriščanja ekonomije obsega. Ravno prek večje mednarodne menjave bo imela Slovenija večje možnosti in dostop do nove tehnologije ter znanj. To bo mogoče le ob povečanju tujih investicij v Slovenijo. Na »novem domačem« trgu pa se bo šele začela prava borba, saj podjetja ne bodo več zaščitena s strani nacionalne države.

Pomen nacionalne države v smislu spodbujanja in uresničevanja gospodarskega razvoja se bo precej spremenil. Država bo izgubila predvsem možnost neposredne pomoči podjetjem, v procesu pristopanja k monetarni uniji pa bo tudi izgubila tečajno politiko, področje fiskalne politike pa se bo ravno tako moralo uskladiti oziroma prenesti na evropsko raven.

Vloga Slovenije kot nacionalne države po vstopu v EU bo predvsem zagotavljanje zakonov, pravil igre in pravne države v smislu omogočanja in podpiranja procesa generiranja ustvarjalnosti. Država bo morala pomagati pri iskanju in podpiranju dejavnikov, ki bodo omogočali večjo konkurenčnost in pozicioniranje slovenskih podjetij na notranjem trgu EU. Imela bo ključno in s tem tudi zelo pomembno vlogo na področju izobraževanja, zlasti visokošolskega, in znanstveno-raziskovalnega dela.

Slovenija se bo morala s pomočjo drugih manjših evropskih držav predvsem boriti, da se bo upoštevala njihova volja oziroma da se bodo v uniji spoštovali tudi interesi manjših držav. Proces prevzemanja oblasti večjih držav se že začinja in bo ob pogoju, da bo v prihodnje predsednik sveta EU izvoljen za daljše obdobje, tudi izveden.

Večje spremembe, katerim bo podvržena Slovenija ob vstopu v EU (Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006 str. 23):

- kot članica bo postala del velikega notranjega trga EU,
- sčasoma bodo odpravljene vse ovire za prost pretok kapitala, storitev, blaga in ljudi,
- sledil bo še vstop v monetarno unijo in prevzem evra kot nacionalne valute,
- slovensko gospodarstvo bo postalo regionalno in ne bo več nacionalno, saj bo del velike regije Evropske Unije.

3.2 Trajnostni razvoj in vloga države

Največ, kar lahko država stori, je uveljavljanje trajnostnega razvoja v skladu s pravili EU in s tem zavarovanja suverenega usmerjanja razvoja.

Pod trajnostni razvoj se šteje poleg gospodarske in socialne tudi ekološka razvitost, ki predstavlja odnos do okolja. Glede prvih dveh je Slovenija še v precejšnjem zaostanku, vendar se postopoma približuje evropskim stopnjam. Kar se tiče ekološkega razvoja, pa Slovenija že dosega oziroma celo presega standarde, ki veljajo v EU. S tem si lahko ustvarimo konkurenčno prednost, predvsem na področju turizma.

S trajnostnim razvojem se prehaja v (Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 26):

- na znanju temelječo družbo, ki temelji na razvijanju človeka kot dejavnika učinkovitosti,
- vsestransko interacionalizacijo, ki predstavlja novi in večji notranji trg ter okolje kot dejavnik večje blaginje.

Trajnostni razvoj Slovenije mora temeljiti predvsem na razvijanju domačega znanja in tehnologije, izenačevanju socialnih stažev in okolju. Na področju okolja bo potrebno postopno odpraviti umazano industrijo in s tem zmanjšati obremenjenost okolja. Slovenija tudi nima kakšnih večjih zalog naravnega bogastva, ki bi omogočalo naslanjanje nanje.

3.3 Slovenija kot sodobna država znotraj EU

Če želi Slovenija postati sodobna država in se postavljati ob bok sodobnim državam EU in sveta, mora ustrezati petim elementom sodobne države. Ti elementi so: odprta država, določanje lastninske pravice, pomen strukturne in razvojne politike, decentralizacija države in manjša vloga države v gospodarskih ter javnih službah.

3.3.1 Odprta država

Globalizacija in vse večja mednarodna menjava omogočata vse večji vpogled v države in s tem onemogočata večjo samovoljno ravnanje vlad. S tem v mednarodni menjavi sodeluje vse večji del podjetniškega sektorja in tudi posamezniki. Z vse večjim pretokom informacij in sodobne telekomunikacijske infrastrukture prihaja do tega, da se vsaka samovolja vlad kaznuje z neugodnimi gospodarskimi posledicami. Posojilodajalci in posojilojemalci, finančniki, investitorji in strokovnjaki se hitro odzovejo na samovoljo, kar posledično pripelje do že omenjenih neugodnih posledic v smislu zmanjševanja konkurenčnosti določene države. Slovenija je pod budnim očesom EU spreminjala svoje zakone in jih prilagajala evropskim. Ker bo postala članica EU, je torej zadostila oziroma je na dobri poti, da zadosti kriteriju odprte države. S tem ko se zmanjšuje moč države, se hkrati

zmanjšuje tudi možnost napak, ki bi jih vlada lahko naredila pri odločanju. Torej je element odprte države celo konkurenčna prednost, saj omogoča vsem potencialnim investitorjem jasen pregled stanja v državi.

3.3.2 Določanje lastninske pravice

Tržni gospodarski sistem, kakršen je tudi v EU, temelji na zasebnem lastništvu in svobodi zasebne gospodarske pobude. Zato je lastninska pravica ena od temeljnih institucij tega sistema. Za obstoj lastninske pravice mora biti le-ta pravno definirana in podeljena nekemu subjektu. Pravni red mora zagotavljati, da je pravica zaščiten pred neupravičenimi posegi tretjih oseb, sicer se pojavlja negotovost, ki povečuje tveganost menjave. Poleg tega mora država zagotavljati, da se zmanjšajo transakcijski stroški menjave. Pravna pravila bi morala odsevati pričakovanja subjektov, saj drugače lahko postane menjava za udeležence nezanimiva, ker jim zvišuje transakcijske stroške. Pravni red bi predstavljal arbitra v sporih oziroma bi urejal odnose med subjekti. Tu mora vstopiti država, ki mora s svojo prisilo prek pravosodnega sistema zagotavljati varovanje lastninske pravice. V Sloveniji je ta dejavnik pomanjkljiv predvsem v pravosodju in na trgu nepremičnin. Zaradi velikih sodnih zaostankov pravosodni sistem ne more delovati učinkovito, da bi s tem opravljal svojo nalogo prisile in varovanja. Na trgu nepremičnin se pojavlja predvsem problem, da evidenca lastninske pravice do nepremičnin ni zagotovljena v obliki javne in popolne zemljiške knjige. To pa zato, ker je še veliko nepremičnin v denacionalizacijskem postopku, kar spet kaže na slabo učinkovitost slovenskih sodišč. Zaradi tega je tudi otežkočeno trgovanje z nepremičninami, kar posledično pomeni neučinkovit trg nepremičnin, ki pripelje do tega, da je ponudba premajhna glede na povpraševanje. Po kriteriju tega elementa bi Slovenijo težko uvrstili med sodobne države, tako da bo potreben še dodatnen napor, da se odpravijo vse pomanjkljivosti.

3.3.3 Pomen strukturne in razvojne politike

Z vstopom Slovenije v EU se bo zmanjšala možnost kratkoročnega ukrepanja v okviru makroekonomske politike za doseganje ciljev, kot so gospodarska rast, inflacija in zmanjševanje brezposelnosti. Zato bo v ospredje prišla strukturna in razvojna politika, ki bosta omogočali Sloveniji večjo konkurenčnost z ostalimi članicami EU.

- a) *Strukturna politika* (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 34) poskuša vzpostavljati konkurenčno strukturo gospodarstva z izvajanjem strukturnih in sistemskih reform v podjetniškem sektorju (privatizacija, regulacija, konkurenčna zakonodaja, stečajna zakonodaja), finančnem sektorju, gospodarski infrastrukturi, na trgu dela (reformе socialne varnosti), javni in lokalni upravi (transparentnost in merila učinkovitosti delovanja), regionalnem razvoju, kmetijstvu, pokojninskem in zdravstvenem zavarovanju ter varstvu itd. Strukturna politika deluje na strukturo

proizvodnje, produktivnost, vzorce inoviranja in mednarodno konkurenčnost. Njene tipične sestavine so politika internacionalizacije, politika zaščite lastniških pravic, politika konkurence, tehnološko-informacijska politika, raziskovalno razvojna politika, politika informacijske družbe, trgovinska politika in politika do neposrednih tujih investicij, politika izobraževanja, regionalna politika, okoljska politika, velik del fiskalne politike, transportna politika itd. Za njihovo uspešno izvajanje je ključno ustrezno razumevanje vloge države, ki mora temeljiti na partnerskem odnosu z drugimi družbenimi akterji.

- b) *Razvojna politika* (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 34) je sklop vseh politik, ki vplivajo na izboljševanje razvojnih dejavnikov, dolgoročno ohranjanje ravnotežij in trajnostno povečevanje blaginje. Dolgoročni gospodarski razvoj je možen le ob ustreznem vlaganju v ključne razvojne dejavnike (gospodarske, človeške in okoljske), ki optimalno prispeva k povečanju blaginje le, če ga spremlja ustrezno prizadevanje za socialno in okoljsko sestavino razvoja.

Za oceno tega elementa z vidika Slovenije, ali je sodobna država, bi se lahko spotaknil ob marsikatero področje, ki je bilo omenjeno znotraj teh dveh politik. Naj omenim samo najbolj problematične. Privatizacija kljub večkratnim opozorilom iz EU še danes ni zaključena (največje problem so banke in zavarovalnice). Reforma socialne varnosti se ne premakne v smeri izboljšanja. Pomembno bi bilo urediti kmetijstvo, ki je relativno največji porabnik proračunskih sredstev glede na prispevek k BDP, saj se bo ob vstopu v EU na tem področju pojavila konkurenca, ki je marsikdo ne bo mogel preživeti. Moralo bi se delati predvsem na izobraževanju kmetov in njihovem združevanju v različne organizacije, ki bi pripomogle k njihovi večji konkurenčnosti na notranjem trgu EU. Kljub prizadevanjem za doseganje tega elementa sodobne države bi Slovenija po tem elementu ne mogel uvrstiti v družbo sodobnih držav.

3.3.4 Decentralizacija države

Država mora delno prenesti iniciative za oblikovanje razvojnih pobud, sredstev in pristojnosti za njihovo izvajanje po regijah. Le tako bo možen razvoj regij, ki bodo s takim prenosom lahko same in bolj samostojno odločale kaj in kako z regijo. Možno bo tudi bolj sistematično in učinkovito pritegovanje podjetij za določeno regijo. Regionalna politika je tudi vse večji skupni imenovalac specifičnih politik na ravni države in tudi regij. Politike, kot so prostorsko načrtovanje, kmetijstvo, spodbujanje malih podjetij, turizem, kulturna dediščina itd., so specifične in se razlikujejo po posameznih regijah. Ravno zato jih je potrebno načrtno razvijati in se posvečati vsaki posebej, saj bodo lahko le tako regije razvijale svoje potenciale in povezovale lokalne skupnosti, kar posledično pomeni boljši in konkurenčnejši razvoj regij in s tem tudi celotne države. V Sloveniji so razlike med regijami precejšnje in se bodo z vstopom v Evropsko Unijo še povečevale, saj bo Slovenija

postala nekakšna regija znotraj Evropske Unije. To bo pomenilo, da se bo ob sedanjem stanju sodelovalo le z osrednjo Slovenijo, saj sami tržni mehanizmi ne bodo izenačevali razlik. V Sloveniji predstavljajo mesta glavne točke razvoja, pozablja pa se na podeželje, ki pa nima tako majhnega pomena, kot se mu ga pripisuje. Omogoča namreč precejšne potenciale na področju prostorske ureditve in s tem selitev čiste industrije na robove mest oziroma iz mest. Ta potencial bo mogoče koristiti le ob izboljševanju infrastrukture, tako gradbene, komunalne kot najpomembnejše transportne infrastrukture. Pri tem elementu se kažejo določeni napredki, kot so ustanovitev ministrstva za regionalni razvoj, ki pa samo po sebi še ne pomeni nič, če se ne bo delalo v smeri decentralizacije, saj vse niti za razvoj podeželja in regij ne morejo voditi iz pisarne v Ljubljani. Potrebno bo večje sodelovanje ministrstva in drugih pristojnih ustanov z lokalnimi in regijskimi centri, kjer bo mogoče uveljavljati tudi znanja, zamisli in ideje lokalnih ljudi ter strokovnjakov. Na področju transportne infrastrukture pa se kaže precejšni razvoj v obliki gradnje avtocest, ki sicer temeljijo na precej slabih oziroma površnih finančnih načrtih, in tudi v sicer šele razmišljanju o gradnji železniških povezav s Trstom kot tudi širitvi obstoječih železniških povezav. Slovenija v tem elementu torej napreduje precej dobro in pospešeno, tako da bi se tu lahko uvrščala že med dokaj sodobne države.

3.3.5 Manjša vloga države v gospodarstvu in javnih službah

Na področju delovanja javnih služb mora država postajati zgolj regulator in nadzornik izvajanja teh služb, ne pa izvajalec. Torej mora postavljati okvire, pravila, standarde in normative delovanj, na podlagi katerih bo lahko nadzirala delovanje javnih služb, da bodo služila zagotavljanju in varovanju javnega interesa. Vse večji delež subjektov, ki bodo izvajali dela javnih služb, bi moral biti nedržavnih izvajalcev, ki bi pravico za izvajanje različnih aktivnosti dobil s pridobitvijo koncesije s strani države. Privatizacija bi morala biti prisotna pri tistih javnih službah, pri katerih bi z njihovim lastninjenjem prišlo do večje racionalnosti ob ustreznem zavarovanju javnega interesa. Medtem ko v svetu prevladuje pojav umika države iz gospodarskih družb, se v Sloveniji pojavlja prevelika prepletenost gospodarstva s politiko. To se kaže predvsem v visokem deležu državnega lastništva v gospodarskih družbah in še bolj v posrednem lastništvu prek državnih skladov.

V samem gospodarstvu poteka proces umika države počasi, saj se država prek neposrednega ali posrednega lastništva v gospodarskih družbah preveč vpleta v delovanje. Država prek nadzornih svetov postavlja uprave podjetij, kar seveda onemogoča pravilo svobodne konkurence na določenih področjih, kot je na primer telefonija. Torej bi z vidika tega elementa ocenil Slovenijo kot zelo oddaljeno od svobodne države, ki bi se morala čim prej začeti umikati iz predvsem gospodarstva, saj z vstopom v EU in s tem prihodom še več tujih konkurentov ne bo mogla delovati v takšnem okviru kot sedaj, ker ji to Evropa enostavno ne bo dopuščala.

Če bi torej naredil povzetek vseh petih elementov, ki v grobem definirajo sodobno državo, brez elementov, kot so spoštovanje človekovih pravic, bi prišel do naslednjih zaključkov:

- potrebno bo pospešiti denacionalizacijo,
- izboljšati pravosodni sistem,
- dokončno izpeljati privatizacijo bank in zavarovalnic,
- pripraviti tudi slabše razvite regije za vstop v EU,
- decentralizirati državo, da bodo imele vse regije možnost za razvoj, kar bo Sloveniji omogočilo, da bo v Evropi delovala kot močna regija.

3.4 Razvoj gospodarstva in nacionalni interes Slovenije

Razvoj gospodarstva in družbe sta elementa, ki sta že sama po sebi nacionalni interes. Obstaja več mehanizmov, ki omogočajo gospodarski in družbeni razvoj, osredotočiti pa bi se želel le na tiste, ki so potenciali za predstavnike nacionalnega interesa Slovenije. Nekateri so bili že omenjeni, a le zgolj kot področje oziroma element gospodarskega razvoja Slovenije in ne kot potencialni element oziroma dejavnik nacionalnega interesa.

3.4.1 Prehod v na znanju temelječo družbo

Znanje se vse bolj pojavlja kot zelo pomemben produkcijski faktor in dejavnik, ki povečuje nacionalno konkurenčnost. Zato je bistvenega pomena povečevanje vlaganj v znanje in človeka, če želimo doseči na znanju temelječo družbo. Mlajše generacije že podaljšujejo svoje začetno izobraževanje, medtem ko večji problem predstavlja dodatno izobraževanje starejših generacij. Na področju izobraževanja starejših generacij so se pogoji za dodatno izobraževanje izboljšali z ustanovitvijo zasebnih izobraževalnih institucij za izobraževanje.

V prihodnje bo potrebno še bolj ločiti šole, na katerih se izobražujejo ljudje za poklic, in splošno naravnane šole (srednje šole). Tako bi omogočili večjo strokovnost ob zaključku šolanja in s tem tudi lažje vključevanje v nadaljnje šolanje na isti smeri izobraževanja. Za doseganje boljše izobrazbenosti so potrebni določeni ukrepi (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 52 - 53):

- Povečanje celotnih (javnih in zasebnih) vlaganj v izobraževanje in usposabljanje, zlasti na področju izobraževanja odraslih, tudi z uvajanjem individualnih izobraževalnih računov in ustreznih programov politike zaposlovanja.
- Zagotavljanje kakovostnejšega izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh izobraževanja. Razvoj sistema certificiranja z načelom pridobivanja javno priznane izobrazbe po različnih poteh. Zlasti na visokošolski ravni povečati fleksibilnost izobraževanja, mednarodno prehodnost in primerljivost rezultatov.

- Dvig izobrazbene ravni odraslih in uveljavljanje koncepta vseživljenjskega učenja. Razvoj svetovalnih služb za izobraževanje odraslih v vsaki regiji, tudi za izobraževanje za osebne in druge potrebe mimo potreb dela. Usmerjenost ukrepov za spodbujanje vključevanja odraslih v izobraževanje predvsem pri brezposelnih osebah, pri osebah, ki so nedejavne in imajo odklonilen odnos do izobraževanja, ter pri potencialno dejavnih osebah, ki bi se izobraževale, če bi bili izpolnjeni določeni pogoji.
- Dvig pisnih spretnosti celotnega prebivalstva in njihova bolj enakomerna regionalna porazdelitev prek selektivnega sistema financiranja izobraževanja in svetovalnih služb za izobraževanje odraslih v regijah in prek regionalnih strategij za dvigovanje ravni teh spretnosti ter povečanje udeležbe odraslih v izobraževanju.
- Povečanje odgovornosti in motivacije delodajalca za izobraževanje/razvoj zaposlenih prek raznih mehanizmov (obveznost, da pripravijo dolgoročne in srednjeročne plane izobraževanja zaposlenih, določijo izobraževalne cilje podjetja, organizirajo svetovanje zaposlenim pri izobraževanju, oblikujejo središča za samostojno učenje).

3.4.2 Informacijska družba

Ena izmed največjih sprememb, ki jih prinaša globalizacija, je uvajanje novih tehnologij in znanj. S tem prenavlja in informatizira tradicionalne procese ter povečuje njihovo produktivnost in konkurenčnost. Slovenija na področju doseganja informacijske družbe še zaostaja za ostalimi evropskimi državami in bo morala dati večji poudarek uvajanju ljudi v nove informacijsko-komunikacijske tehnologije. Kaže se velika razlika med mlajšo in starejšo generacijo, saj sega obvladovanje teh tehnologij v zmeraj mlajše generacije, medtem ko starejše kažejo določen odpor do novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Država bo morala z določeno politiko vzpodbuditi izobraževanje predvsem starejših generacij na področju teh tehnologij, ki predstavljajo prihodnost sveta in brez katerih se ne bo dalo delati. Politika vzpodbujanja izobraževanja na teh področjih bo možna le ob večjem vlaganju sredstev, vzpostavitvi sodobne in enako dostopne telekomunikacijske infrastrukture za vse ljudi, pospešitvi procesov sodelovanja gospodarske, državne in izobraževalne sfere ter uvajanju sodobne in učinkovite državne uprave z delovanjem e-poslovanja, ki bo omogočilo hitrejše in boljše sodelovanje z drugimi subjekti. Slovenija bo lahko dosegala raven informacijske družbe, kot jo poznajo v EU, le prek liberalizacije trga telekomunikacij in posodobitvijo telekomunikacijskega omrežja. S tem bo namreč omogočen lažji in cenejši ter vsem prebivalcem enako dostopen hiter in učinkovit dostop do medmrežnih povezav ter interneta. To je možno le ob predpostavki, da se povečajo sredstva v te namene, kar pa ne pomeni, da jih mora povečati le država, ampak mora k povečevanju svojih sredstev spodbujati in omogočati vstop tudi privatnemu kapitalu, ki bi tako dal dodaten zagon razvoju informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Znanje in sposobnosti, ki jih ima določena oseba, so edina stvar, ki ji je ne more nihče vzeti, zato tudi postaja vse bolj cenjena človekova lastnost. Zaradi tega se mora vse več vlagati v znanje in razvoj ljudi, saj nam bo le-to omogočilo konkurenčen nastop na svetovnih trgih in s tem preživetje v globalnem svetu. Tu je tudi pomembna samoiniciativa za izobraževanje, saj se predvsem mlajše generacije odločajo za dodatna in nadaljnja šolanja, kar jim bo omogočilo konkuriranje s prebivalci razvitega sveta, ki ta znanja že imajo. Tu pa vstopi država, ki bi ji moralo biti v nacionalnem interesu, da spodbuja in predvsem omogoči dostop do izobraževanja vsem v enaki meri.

3.4.3 Krepitev konkurenčnosti gospodarstva

Za krepitev konkurenčnosti slovenskih podjetij je oziroma je bilo potrebno prestrukturiranje. Le-to ločimo na defenzivno in ofenzivno. Defenzivno prestrukturiranje pomeni zmanjševanje zmogljivosti in zaposlenosti, opuščanje nedonosnih programov, racionalizacija in podobno. Na drugi strani ofenzivno prestrukturiranje predstavlja nove investicije, nove programe povečanja zmogljivosti in zaposlenosti. Za proces tranzicijskega prestrukturiranja, kot ga poznamo v Sloveniji, je značilno, da gredo podjetja naprej skozi proces defenzivnega prestrukturiranja, s čimer naj bi ustvarila pogoje za začetek ofenzivnega prestrukturiranja.

Čeprav se je privatizacija v trgovskem in predelovalnem sektorju že zaključila, to velja zgolj iz formalnega vidika, saj takšna razpršenost lastništva, kot jo imajo določena slovenska podjetja, do neke mere omejuje možnosti prestrukturiranja. Zato bi se lahko reklo, da je naša privatizacija le vmesni korak do lastništva nad podjetji. Ko bodo mali delničarji, ti so večino delnic dobili prek certifikatov, začeli svoje deleže prodajati, bo omogočena določena koncentracija lastništva podjetij, ki bodo tako lažje izvajala prestrukturiranje in s tem doseganje boljše konkurenčne pozicije v primerjavi s tujim konkurentom.

Dandanes postaja podjetniški sektor vse pomembnejši, saj zagotavlja največ novih delovnih mest, vendar pa zanemarljivo nekatere necenovne dejavnike konkurenčnosti, kot so nedeferenciranost proizvodov, nižja dodana vrednost, pomanjkanje znanja vodstvenih kadrov in s tem tudi slabše sposobnosti investicijske dejavnosti podjetja. Vse bolj pomemben dejavnik konkurenčnosti postaja znanje, ki bo omogočalo podjetjem hitro in prožno odzivanje na spremembe v okolju. Z vstopom Slovenije v EU bo slovenski podjetniški sektor podvržen krutim pravilom delovanja, ki veljajo znotraj EU, eden od večjih problemov, s katerimi se bodo srečevala ta podjetja, je tudi globalizacija, ki bo za nekatere pogubna. Zato pa je ključnega pomena priprava za vstop v EU in s tem tudi v večji del sveta.

Pri tem izstopata predvsem dva dejavnika, in sicer:

- Širjenje znanja vodstvenih kadrov, ki so nosilci upravljanja in vodenja podjetij. S tem so tudi nosilci ukrepov, ki povečujejo konkurenčnost. Doseganje konkurenčnih prednosti, ki jih izvajajo vodilni v podjetjih, pa mora biti podkrepljeno z ustreznimi makroekonomskimi politikami in institucionalnimi spremembami, pri tem pa mora država igrati usklajevalca interesov med socialnimi partnerji.
- Krepitev investicijskih sposobnosti predvsem na področju razvijanja človeškega dejavnika, informatizacije in tehnološkega razvoja.

Pri doseganju konkurenčnosti predvsem malih in srednjih podjetij mora pomagati tudi država s spodbujanjem razvoja podjetništva, odpravljanjem administrativnih ovir, izboljšanjem poslovnega okolja delovanja in tudi s pomočjo pri pripravi podjetij za vstop v EU. Če želi Slovenija vstopiti v EU z močnimi, konkurenčnimi podjetji, se mora tudi sama aktivno vključiti v pripravo le-teh za vstop. To pa seveda ne pomeni omejevanja svobodnega delovanja podjetij, ampak pomoč predvsem na področju izobraževanja kadrov, ki bodo nato predstavljali pravo konkurenčno prednost v primerjavi z drugimi.

Za uspešno in konkurenčno delovanje podjetij je potrebna tudi dobra infrastruktura, pri kateri ima država glavno besedo in tako lahko najbolj prispeva k uspešnemu delovanju. Omenimo tu samo enega izmed največkrat omenjenih problemov v zvezi z infrastrukturo, in sicer transport. V Sloveniji se za gospodarski transport vse preveč uporabljajo ceste, kar je povezano tudi z nezadovoljivim stanjem varnosti in občasno preobremenitvijo okolja. Zato se postavlja vprašanje, zakaj ni v večji uporabi železniški transport, pri katerem izstopata predvsem dve prednosti, in sicer: železnica precej manj obremenjuje okolje z vidika manjšega onesnaževanja in gre tudi za manjšo porabo prostora za gradnjo, kot je potrebno pri avtocestah. Poleg tega je tudi varnost v železniškem prometu večja v primerjavi s cestnim. Seveda so potrebe in možnosti različne, tako da bi morala tudi na področju gospodarske infrastrukture država spodbujati vstop privatnega kapitala. Tendence v tej smeri, sicer ne z veliko podporo države, se kažejo v gradnji železniške povezave med Koprom in Trstom, kjer je iniciativa prišla s strani podjetniškega sektorja, ki je pripravljen vlagati v infrastrukturo. Država pa mora imeti pri vstopu privatnega kapitala tudi vlogo regulatorja in nadzornika, saj je ta infrastruktura tudi javnega pomena in bi morala biti dostopna vsem prebivalcem in ne samo tistim, ki si to lahko privoščijo.

3.4.4 Izboljšanje učinkovitosti države

Kot prvi dejavnik učinkovitosti države je njena organiziranost in s tem tudi uprave. Pojavljajo se naslednji problemi (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 - 2006, str. 88 - 89):

- prevelike rigidne hierarhije,

- prenizka motiviranost ljudi, zaposlenih v državnih institucijah, in tudi že večkrat omenjeno prenizko strokovno znanje nekaterih ljudi, ki zavzemajo pomembne položaje,
- prevelika pristojnost posameznikov,
- prevelika centraliziranost.

Zato mora država izpeljati določene reforme na področju javne uprave in tudi ostalih državnih institucij. Predvsem bo morala izboljšati strokovno usposobljenost in profesionalnost kadrov ter izločiti neupravne funkcije iz pristojnosti države. Vzpostaviti bo morala tudi boljše sodelovanje med državo in prebivalci. Predvsem pa bo potrebno ustrezno organizirati vlado, da bo sposobna izvajati ekonomske in razvojne politike. Pri tem bo v prihodnje potrebno vzpostaviti določeno raven sodelovanja med različnimi političnimi pogledi, saj zaradi političnih razlogov niso izkoriščena vsa možna znanja in izkušnje, ki bi jih lahko prispevali tudi strokovnjaki, ki imajo drugačna politična videnja kot vlada.

Velike omejitve, ki jih ima država na strani sodelovanja z gospodarstvom, izhajajo iz javnih financ. Problem predstavlja predvsem pomanjkanje sredstev in tudi neracionalna potrošnja le-teh. Zato mora država predvsem učinkoviteje izvajati trošenje proračunskih sredstev in tudi boljše izterjavo le teh. Samo s tem in z boljšim razporejanjem sredstev bo država lahko pomagala pri povečevanju konkurenčnosti tako njenih prebivalcev kot tudi podjetij. Zato je še toliko pomembnejše, da se opredeli, kateri programi so v nacionalnem interesu države in se jih nato učinkovito izvaja.

3.4.5 Regionalno in prostorsko skladen razvoj

Država bo morala omogočati enakomeren regionalni razvoj v Sloveniji, saj nekatere regije v precejšni meri zaostajajo za večjimi središči. Potrebno bo okrepiti središča, na katera se bo določena regija vezala, kar bo pripeljalo do večje decentraliziranosti države in s tem tudi do boljšega in hitrejšega soočanja s problemi, ki jih imajo določena področja.

Slovenija se bo morala vključevati v evropsko regionalno politiko, saj bo z vstopom v EU postala del regije znotraj EU. Zato je še toliko pomembnejše razvijanje regij znotraj Slovenije, saj bo le tako možno pripravljati določene programe za izboljševanje regij in na tej podlagi tudi pridobiti evropska sredstva za njihovo izvajanje.

Velika priložnost se Sloveniji poraja zaradi lege na križišču petega in desetega vseevropskega prometnega koridorja. Zato je tudi pomemben že omenjen razvoj gospodarske infrastrukture, ki bi za Slovenijo pomenil dodatno ekonomsko priložnost na področju transporta.

Potrebno bo bolj uveljaviti lokalno samoupravo, saj bo le tako možno (ob veliki centralizaciji države) normalno delovanje občin, ki nimajo dovolj sredstev in znanja, da bi delovale brez finančne pomoči države.

Če se država ne bo zdramila na tem področju, se bodo razlike med regijami z vstopom v EU še povečale, to pa bi pomenilo katastrofo za Slovenijo kot celoto, saj ne more delovati in se predstavljati le kot nekaj večjih središč. Tukaj tudi samo velikost mesta ali središča ne pomeni veliko, saj je Maribor kot drugo največje mesto v Sloveniji v precej slabem ekonomskem položaju; za to je tudi kriva država, saj bi morala določene institucije preseliti tudi v Maribor, kar bi pripomoglo k oživljanju celotne podravske in tudi pomurske regije.

4 NACIONALNI INTERES

Interes vsakega posameznika je ustvarjanje čim večjega dobička oziroma koristi zase. Torej si vsakdo želi prek nekih osebnih interesov povečati lastno blaginjo. Ko pa govorimo o nacionalnem interesu naroda oziroma države, je potrebno doseči konsenz, ki bi združil čim več omenjenih osebnih interesov. Le tako je možno povečevanje blaginje vseh prebivalcev države. Iz tega sledi, da je nacionalni interes najvišji interes in naj bi presegal raven interesov posameznikov, skupin in predvsem lobijev. Tu se pa pojavljajo prvi problemi, saj močni politični lobiji prek državne oblasti lahko uveljavljajo svoje interese in jih celo imenujejo nacionalni.

4.1 Nacionalni interes Slovenije

Slovenija je država, v kateri se poskušajo uveljavljati nekateri interesi določenih političnih in gospodarskih lobijev; prek njih se poskuša prikazovati, kaj je slovenski nacionalni interes. Prvo veliko vprašanje na ravni države o nacionalnem interesu je bilo postavljeno leta 1990, ko smo se v Sloveniji odločali za samostojno državo. Takšnega konsenza, kot je bil dosežen na takratnem plebiscitu, nismo do danes dosegli glede nobenega vprašanja. Podobno vprašanje se je pojavilo ob referendumu o vstopu Slovenije v Evropsko Unijo (EU) in Severoatlantsko zvezo (NATO), ko se je razvnela javna polemika, ali je to v interesu Slovenije in njenih državljanov.

Najprej se osredotočimo na Evropsko Unijo. Ko smo se Slovenci leta 1990 odločili, da bomo imeli svojo državo, smo stremeli tudi k spremembam, ki jih prinaša tržno gospodarstvo. Torej smo z osamosvojitvijo želeli tudi prehod na bolj liberalno in odprto gospodarstvo. Ravno to pa predstavlja vstop v EU. Zanimivo je, zakaj je bilo občutiti takšno polemiziranje okoli vstopa Slovenije v EU. Problem je drugje in ne v tem, da si ne bi želeli tega, za kar smo se odločili že pred več kot desetletjem. Glavni problem se skriva

v nepripravljenosti slovenskih podjetij in tudi kmetijstva na večjo in predvsem ostrejšo konkurenco. Pri tem je zatajila tudi slovenska vlada in ostale politične organizacije.

Pri vstopu Slovenije v NATO je bila še večja polemika glede potrebe takšnega članstva. Tu se je pojavljal predvsem strah, da bi se Slovenija s tem amerikanizirala. Je pa članstvo v takšni zvezi tudi gospodarsko koristno, saj odpira večje možnosti slovenskim podjetjem za razne dobave materiala zaveznicam v zvezi. S tem bi se okrepila sicer majhna slovenska vojaška industrija, ki bi lahko še več svojih izdelkov prodajala večjim vojaškim proizvajalcem.

Obe vprašanji glede EU in NATA se nanašata na večjo gospodarsko razvitost Slovenije. S tem pa se povečuje tudi blaginja prebivalcev, kar je v največjem interesu države. Vprašanje pa je, kako to blaginjo doseči in kaj naj bi le-ta predstavljala.

Prva stvar, ki jo bo potrebno storiti, je izboljšati sistem izobraževanja, da bo omogočal in predvsem spodbujal izobraževanje prebivalcev. Ker mlajše generacije že podaljšujejo izobraževanje, se pojavlja predvsem problem pri starejših, kajti tudi starejše generacije bodo predstavljale Slovenijo na novem skupnem evropskem trgu.

Druga zadeva je, da se bo potrebno v pristojnih institucijah dogovoriti, ali si resno želimo tujih investicij in s tem dostopa do novih znanj ter tehnologij ali želimo ostati majhna zaprta država. Z vstopom v EU si ne bomo mogli več izmišljevati, kam lahko vstopi tuj kapital, saj so prevzemi normalna in ključna sestavina vsakega tržnega gospodarstva (Bešter, Prevzemi, nacionalni interes in delničarji, Bančni vestnik, oktober 2002).

Tretja pomembna zadeva je zmanjšanje vpliva političnih lobijev na gospodarstvo. To bo zaradi majhnosti Slovenije težko, saj zaradi te majhnosti poznanstva segajo v vse sfere življenja. Dokler bo v Sloveniji še toliko državnih podjetij in bo postavljanje vodilnih kadrov politične narave, bo odprava oziroma zmanjšanje vpliva lobijev še dosti težja.

Predvsem je žalostno, da se v pristojnih organih, ki bi morali delati v korist nacionalnega interesa in s tem večanja blaginje prebivalcev, vse odvija na preveč osebni ravni. Zato bi bilo potrebna večja profesionalnost zaposlenih, ki bi delovali v korist državljanov in ne bi reševali nekih starih ali neporavnanih računov.

4.2 Mnenja o nacionalnem interesu

V tem poglavju bom predstavil mnenja različnih ljudi (iz politike, gospodarstva in izobraževanja) glede pojma nacionalni, svojih komentarjev pa nisem dodajal.

- *Janez Drnovšek, predsednik države (J. M. T. S, Drnovšek o nacionalnem interesu. STA, Ljubljana, 11. 1. 2002):* Po njegovem mnenju nacionalni interes ni zaščiten z domačim lastništvom, ampak pomeni čim več delovnih mest, čim bolj kakovostne izdelke in čim višji standard, ki iz tega izhaja. To domače lastništvo se nanaša tako na podjetja kot tudi na banke. V okviru nacionalnega interesa bi za banke morali veljati predvsem kakovost, nižje obrestne mere, bolj ugodni kreditni pogoji, tako za podjetja kot tudi za varčevalce. Dejal je, da je privatizacija bank nujna, saj v Evropi ne poznajo državnih bank. Poudaril je tudi, da je pri prodaji bank prišlo do manjšega zanimanja, kot bi si želel, želel pa bi tudi, da bi lahko enakovredne ponudbe oddalo več slovenskih ponudnikov.
- *Andrej Bajuk, vodja PS Nsi (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002):* Za najvišji pomen nacionalnega interesa smatra, da kot narod živimo, se ohranjamo in se razvijamo. Le-to je možno doseči le z ohranjanjem in razvijanjem slovenske kulture ter jezika. O nacionalnem interesu lahko govorimo le takrat, ko zavzema vse državljanke in državljanje. Koncentracija lastništva, kot poteka sedaj ni v nacionalnem interesu. Na področju gospodarstva smatra za nacionalni interes dokončno uvedbo tržnega in socialnega gospodarstva v sklopu pravne države. To je možno doseči ob predpostavki, da država sodeluje v tem procesu kot uvajalec pravil igre in ne kot lastnik. Potrebno je spodbujati podjetništvo, ki bo izhajalo iz znanja in izkušenj domačih ljudi. Nacionalnega interesa na področju gospodarstva ne bo mogoče doseči, če bodo slovenska podjetja prehajala v roke tujcem. Kar se tiče privatizacije bank, pa jo v Novi Sloveniji podpirajo, saj združitev posojilodajalca in posojilojemalca ni moralna. Zato je potrebno za slovenske banke najti tuje partnerje, ki bi s svojim znanjem pripomogli k spremembi kulture in s tem omogočili boljše pogoje za razvoj podjetništva.
- *Ivan Lapajne (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002):* Nacionalni interes je vse tisto, kar gre v korist in ne v škodo nacije. S tem niso mišljeni samo materialna stran, torej denar, in kratkotrajni učinki ter koristi. Nanaša se na več dejavnikov, ki sestavljajo nacionalni interes. Kot prvi je zemlja, brez zemlje ni mogoče imeti svoje države. Zato se je tudi spraševal, ali je bilo v nacionalnem interesu, da se v postopku denacionalizacije zemlja vrača ali bi bilo bolje to rešiti z odškodninami. Vsekakor pa je v nacionalnem interesu obramba ozemlja, na katerem se razprostira Slovenija. Drugi element sta jezik in kultura, problem vidi predvsem v možnosti, da z globalizacijo izgubimo del svoje identitete, ki se razvija predvsem prek jezika in kulture. Na področju kulture omenja problem založništva in s tem slovenske knjige. Na področju jezika pa predvsem vstopanje tujih izrazov v vsakdanje življenje. Zato je za obstoj in razvoj slovenske kulture ter jezika potrebna tudi primerna vzgoja (spoštovanje vsakega dela in človeka, ne lenarjenje, itd.). Nacionalni interes na področju gospodarstva deli na stebre. Prvi steber

predstavlja Banka Slovenije, ki skrbi za čvrstost in emisijo nacionalne valute. Drugi steber predstavljajo močne in uspešne banke ter zavarovalnice. Tretji steber predstavljajo močne multinacionalke, katere v Sloveniji predstavljajo Gorenje, Mercator, Lek, Krka itd. Omenja tudi dobro razvito gospodarsko infrastrukturo. Za področje gospodarstva bi moralo veljati osnovno načelo, da je potrebno varčevati in se razvijati predvsem z domačimi prihranki in kapitalom. Ker pa tega ni nikoli dovolj, naj se sprejme toliko tujega kapitala in tam, kjer bo to povečalo konkurenčne sposobnosti na razvitih trgih.

- *Tomaž Loboda (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002):* Nacionalni interes vidi v čim večjih tujih vlaganjih. Navedel je nekaj primerov: to da se je banka Koper prodala italijanski banki, podpira, ker je zaradi velikosti banke to najboljša rešitev, in da je prodaja delničarjev njihova lastna odločitev; glede NKBM se strinja s prodajo Banki Avstria-Creditanstalt, saj bi to omogočilo prodor na tuje trge, kajti Novi kreditni banki Maribor Banka Avstria-Creditanstalt ponuja status finančnega regionalnega centra. Najboljši kupec za NLB je KBC, saj se nam tako ponujajo novi lobisti za EU. Država bi morala čim prej prodati Lek in Krko. Podpira dr. Janeza Drnovška, ker mora biti kot prihodnji predsednik naklonjen tujemu kapitalu.
- *Danica Purg, direktorica IEDC-Poslovna šola Bled (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002):* Nacionalni interes predstavlja investiranje v zaposlene z znanjem, še posebno izobraževanje učiteljev in profesorjev. Le-to bo pospešilo razvoj države kot celote. Omenila je premajhno uporabo človeških virov v Sloveniji in tudi nekaj ostalih problemov, ki iz tega izhajajo. Ti problemi se nanašajo predvsem na: premalo ljudi z visokošolsko izobrazbo, premalo je vpisanih študentov na visokih šolah, ni veliko zanimanja za študije. Ti so najpomembnejši za izgradnjo informacijske družbe in s tem bi pridobili pomembnejšo vlogo v globalni ekonomiji in bi postali enakopravni partnerji znotraj EU. Slabo je razmerje študentje-profesorji v visokem šolstvu; podiplomski študiji so slabo razviti, na zelo različnih ravneh razvoja in slabo povezani z gospodarstvom. Ta nepovezanost gre v veliki meri na račun vodilnih ljudi v gospodarstvu. Poudarja, da bi se lahko od razvitega sveta naučili, kako komunicirati in se povezovati z gospodarstvom, kako vključiti predstavnike gospodarstva v sam izobraževalni proces, najsodobnejših teorij in praktičnih prijemov, rabe sodobne izobraževalne tehnologije in sodobnih metod dela.
- *Pavle Sicherl, SICENTER in Pravna fakulteta v Ljubljani (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002):* Način pristopa k opredelitvi nacionalnega interesa je lahko dvojen: teoretski pristop in tuje izkušnje ter družbeni dogovor. Pod prvim razlaga, da bi bilo možno opredeliti ta pojem s pomočjo tujih izkušenj, torej kako so nekatere druge države opredelile nacionalni interes. Z

družbenim dogovorom je razloženo predvsem želeno doseganje nekega konsenza, kot je bil izražen ob osamosvojitvi Slovenije. Zavzema se za odprtost države, saj si zaradi majhnosti Slovenija ne more privoščiti zaprtosti. Odprtosti Slovenije ni predstavil v smislu popolne odprtosti, ki bi v najslabšem primeru pomenila prevzem slovenskih podjetij s strani tujih podjetij in tako tudi njihovo zaprtje. Piše o neki zmerni odprtosti, ki bi omogočila obstoj in razvoj slovenskih podjetij tudi v prihodnje. Na področju bank se zavzema za večjo, tudi tujo konkurenco, ampak ne prek prodaje največjih slovenskih bank, kar slabi vlogo države na področju zaščite nacionalnega interesa.

- *Gojko Stanič, direktor Inštituta za delničarstvo (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002):* Se je kritično opredelil do globalizacije, kot procesa nadaljnjega razvoja. Zato je predstavil alternativo globalizaciji, ki predpostavlja: ustvariti kritično maso človeškega kapitala, ustanavljanje partnerske kapitalske multinacionalke s sedežem v Sloveniji, izkoristiti geografski položaj Slovenije in doseči visok nivo zaposlenosti prebivalstva v družinskih podjetjih. Opredelil je tudi slabosti, ki izhajajo iz tujega lastništva, slovenskih podjetij in bank. Tu je poudaril, da tuj kapital predstavlja slabosti, saj zmanjšuje število delovnih mest takoj, ko mu delovna sila postane predraga. Najbolj kakovostne kadre vabijo iz Slovenije v tujino, prelivajo dobičke ven iz države in prek lastništva v bankah vlečejo kapital iz Slovenije, kar posledično pomeni tudi slabenje finančnega trga v Sloveniji. Omenja tudi ljudi, ki imajo koristi od razprodaje podjetij in bank tujcem; razvršča jih med javne funkcionarje, menedžerje z notranjimi informacijami in menedžerje družb za upravljanje, ki prevzemajo podjetja za nadaljno prodajo.
- *Andrej Umek (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002):* Opredelil je, kaj mu predstavlja primarni nacionalni interes. Pod tem pojmom je navedel znanje in človeške vire, kar predstavlja primarni nacionalni interes. Poudarja, da je ta dva dejavnika v Sloveniji potrebno bolj razvijati, saj država namenja premalo sredstev za izobraževanje. Pri ocenjevanju razvojnega potenciala človeških virov je uporabil pet kategorij, ki jih uporabljajo v EU. Te so: odstotek raziskovalcev v celotni delovni sili, odstotek novih doktorjev znanosti na področju naravoslovja in inženirstva v generaciji, odstotek mladih raziskovalcev v primerjavi s celotnim številom raziskovalcev, odstotek žensk v celotnem številu raziskovalcev in odstotek raziskovalcev iz drugih držav v primerjavi s številom raziskovalcev na univerzah ter javnih raziskovalnih zavodih. Na podlagi teh petih kategorij je ocenil, da Slovenija v precejšnji meri zaostaja za EU in je zato potrebno delati na izboljšanju znanja in vlagati v človeški kapital.
- *Draško Veselinovič, generalni direktor Ljubljanske borze, docent za mednarodne (poslovne) finance na Ekonomski fakulteti v Ljubljani (pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru*

na odboru za gospodarstvo, Ljubljana 6. 2. 2002): Do nacionalnega interesa se je opredelil predvsem prek vprašanj. Spraševal se je zakaj so ljudje proti tujemu kapitalu, če pa z ne podpirajo domačih proizvajalcev z nakupi njihovih izdelkov. Zakaj je bila takšna razprava v parlamentu glede Pivovarne Union, ko pa je 56 vprašanih poslancev odgovorilo, da ne bi kupovali delnic Uniona zato da bi ostal v domačih rokah. Poudaril je da takšno ravnanje ni primerno, kajti zgolj prodaja slabih podjetji tujcem ni resnična in nemogoča. Govori da je nacionalni interes za vsakega posameznika v bistvu cena po kateri bo prodal svoj delež v ciljnem podjetju. Na področju privatizacije bank podpira parcialno rešitev in se hkrati sprašuje koliko domačega kapitala bo pokazalo zanimanje za nakup delnic NLB-ja. Iz njegovega pisma bi se dalo razbrati več različnih ugotovitev, saj pismo temelji na vprašanjih. Po osebnem razumevanju pa si ga predstavljam kot podpora prihodu tujega kapitala oziroma da neke prave razlage nacionalnega interesa v Sloveniji ni.

- *Jože P. Damijan in Boštjan Jazbec (Je prodaja bank tujcem v nacionalnem interesu):* Opredelila sta se predvsem do prodaje bank tujcem. V tem procesu ne vidita nič slabega, saj predpostavljata, da ni večje nevarnosti, da bi tuja banka kupila slovensko zgolj zaradi njenega zaprtja. Svojo tezo o tem, da tujci v slovenskih bankah niso grožnja, sta podkrepila z normalizacijo pogojev poslovanja bank v Sloveniji. Ti pogoji se nanašajo na odpravo indeksacije v dveh do treh letih in prepustitev deviznih tečajev trgu s strani Banke Slovenije. Pod pojmom nacionalni interes pa razumeta dolgoročno gospodarsko rast in rast blaginje prebivalstva.

Moje osebno videnje nacionalnega interesa je predvsem povečevanje blaginje prebivalstva Slovenije. Blaginjo pa bomo lahko povečali predvsem prek boljše strukture izobraženosti, boljšega sodelovanja države z njenimi državljani in z dotokom tujega kapitala, ki bo omogočil nadaljnji razvoj Slovenije. Torej bi osebno razumevanje nacionalnega interesa opredelil z zgoraj navedenimi dejavniki. Spodbujanje nadaljnega in dodatnega izobraževanja slovenskih državljanov bo omogočalo Sloveniji in njenim prebivalcem boljšo konkurenčnost na področju človeškega kapitala. Naslednji element nacionalnega interesa je povečevanje učinkovitosti države, ki bi omogočila boljše in predvsem ažurnejše reševanje vprašanj njenih prebivalcev. Dotok tujega kapitala je v nacionalnem interesu Slovenije, saj bo le s svežim kapitalom omogočen razvoj in konkuriranje svetovnemu gospodarstvu. Potrebno je vzpodbujati predvsem investicije greenfield in brownfield, ki prinašajo svež kapital, nova znanja in tehnologije ter ustvarjajo nova delovna mesta. Tudi na področju prevzemanja slovenskih podjetij s strani tujih je potrebno predvsem slovenskim podjetjem pomagati, da se čim bolje pripravijo na prevzem v smislu čim večje cene prevzema. Slovenija se zaradi svoje majhnosti ne more pretirano upirati prevzemom s strani tujih podjetij, zato je potrebno iztržiti čim večjo ceno in zavarovati delovna mesta v prevzemnih pogajanjih. Kako priti do izboljšanja teh dejavnikov je v domeni Vlade RS, ki mora prek svojih programov in strategij stremeti k izboljševanju.

V tabeli 5 so prikazani dejavniki nacionalnega interesa, kot so jih predstavile omenjene osebe in moje osebno videnje teh dejavnikov nacionalnega interesa. Prikazani so dejavniki, ki so se pojavljali v mnenjih, in kolikokrat so se pojavili.

Tabela 5: Prikaz skupnih elementov pojmovanja nacionalnega interesa.

<i>Dejavniki nacionalnega interesa</i>	<i>Število ponovitev posameznega dejavnika</i>	
	Mnenja zgoraj omenjenih ljudi	Osebno mnenje
za prodajo bank	4	1
za prihod tujega kapitala	3	1
ohranitev jezika in kulture	1	1
za boljše oz. več izobraževanja	2	1
za delni vstop tujega kapitala	2	0
proti prihodu tujega kapitala	2	0
proti prodaji bank	2	0

5 SKLEP

V diplomski nalogi sem ugotovil, da je povečevanje blaginje in državljanov Slovenije prvotni nacionalni interes. Tega je moč doseči prek različnih dejavnikov. Najpogosteje sem omenjal tuje neposredne investicije, s katerimi bi se lahko slovenska podjetja širila prek meja nekdanje Jugoslavije.

Lep primer tega je prevzem Leka, ki je tako dobil večje možnosti nastopanja tudi na zahtevnem ameriškem trgu (Nataša Ručna, ZDA odslej najpomembnejši trg za Lek, Finance, 7. 1. 2003). Na drugi strani pa povsem zapleten primer prevzema Pivovarna Union, za katerega se je, za razliko od primera Lek, potegovalo tudi slovensko podjetje. Ravno tako je tudi za banke pomembno, da dobijo privatne lastnike, ki so edini, ki lahko delujejo na trgu. Na nove lastnike pa ni smiselno gledati, od kot prihajajo oziroma ali so tuji ali domači, pomembno je, da je prisoten privatni kapital (Tajnikar: Nacionalni interes in zakotne hranilnice, Finance, 28. 11. 01).

Zaradi velikih polemik glede prodaje slovenskih podjetij tujcem in tudi zaradi še zmeraj velikih administrativnih ovir, s katerimi se srečujejo potencialni tuji investitorji, je težko ugotoviti ali je to res v interesu vseh Slovencev. Kljub nizki ravni stanja neposrednih tujih investicij v Sloveniji je moč opaziti, da je kar nekaj podjetij, ki so v večinski ali delni lasti tujega kapitala. Tu se mi zdi potrebno opomniti, da ob v diplomski nalogi omenjenih podjetjih ni prihajalo do takšnih javnih razprav o prodaji, kot smo jim bili priča v zadnjih letih.

Strategija, ki jo ima Vlada RS za razvoj gospodarstva, je v skladu z mojim videnjem nacionalnega interesa. V sami strategiji so navedena področja, ki bi jih bilo potrebno razvijati, tu mislim predvsem izobraževanje. Postavlja pa se mi vprašanje, ali bodo vlada in za to pristojne institucije izvedle omenjeno strategijo ali ne. Vprašanje se mi zdi smiselno, kajti bilo je veliko načrtov, ki se zaradi takšnih in drugačnih razlogov niso izvedli pravočasno (e-uprava, gradnja avtocest, ...).

Slovenska vlada bo morala paziti, da ne bo imela diskriminatornega odnosa do investicijskih spodbud, ki predstavljajo spodbujanje zgolj tujih investorjev. Morali se bomo nagibati oziroma zavzemati za nediskriminatoren odnos do investicijskih vlaganj in tako omogočiti dostop do investicijskih spodbud tudi domačim podjetjem (Zemplinerova, Incentives and Disincentives for foreign Direct Investments, sixth plenary meeting 1996, str. 8).

V diplomski nalogi nisem komentiral drugih omenjenih videnj nacionalnega interesa, sem pa tabelarično prikazal stične točke, ki so skupne mojemu in videnju omenjenih oseb.

Prek mnenj omenjenih ljudi in tudi prek osebnega razmišljanja o tej temi sem prišel do zaključka, da obstaja povezanost, ki sem si jo zadal kot namen v diplomski nalogi. Povezanost tujih neposrednih investicij, gospodarskega razvoja in nacionalnega interesa pa je različna glede na omenjeno osebo. Ko združim vsa mnenja, pridem do zaključka, da so v njih elementi, ki jih omenja strategija gospodarskega razvoja in ni večjih razlik med mnenji. Na področju neposrednih tujih investicij, mišljeni so tuji prevzemi, pa se mnenja delijo na dva tabora. Prvi je proti, drugi pa je za tuje prevzeme. Osebnost jih podpiram.

Ugotovil, sem da je strategija gospodarskega razvoja usmerjena v prid povečevanja blaginje prebivalstva, kar predstavlja nacionalni interes. Tudi povezanost tujih neposrednih investicij z nacionalnim interesom je po mojem mnenju pozitivna.

LITERATURA

1. Bajuk Andrej: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi. Ljubljana, 6. 2. 2002.
2. Bešter Janez: Prezvemi, nacionalni interes in delničarji. Bančni vestnik, 51 (2002),10, str.1.
3. Damijan Jože P., Jazbec Boštjan: Je prodaja bank tujcem v nacionalnem interesu, B.k.
4. Dunning John H., Rojec Matija: Foreign Privatization in central and Eastern Europe. Ljubljana: Central and Eastern European Privatization Network, 1993, str. 57 - 63.
5. Humar Dekleva Bojana: Renault bi podvojil proizvodnjo v Sloveniji. Finance, 26. 8. 2003.
6. J.M, T.S: Drnovšek o nacionalnem interesu. STA, Ljubljana, 11. 1. 2002.
7. Lapajne Ivan: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi, Ljubljana 6. 2. 2002.
8. Loboda Tomaž: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi. Ljubljana. 6. 2. 2002.
9. Purg Danica: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi. Ljubljana, 6. 2. 2002.
10. Reilly Frank K.: Investments. 3rd ed., Orlando: The Dryden Press, 1992, 672 str.
11. Rojec Matija, Svetlič Marjan: Politike in izkušnje nekaterih držav na področju neposrednih investicij iz tujine. Ljubljana: RSS, 1990, 86 str.
12. Ručna Nataša: ZDA odslej najpomembnejši trg za Lek. Finance, Ljubljana, 7. 1. 2003.
13. Schlamberger Helena, Lukač Irena: Tuje neposredne investicije, koliko smo zanimivi. Kapital, Maribor, 19. 05. 2003, str. 30 - 35.
14. Sicherl Pavle: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi. Ljubljana, 6. 2. 2002
15. Stanič Gojko: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi. Ljubljana, 6. 2. 2002.
16. Šalehar Andreja: Pomen in vloga investicijskih vzpodbud pri pridobivanju NTI s poudarkom na Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999, 85 str.
17. Tajnikar Maks: Nacionalni interes in zakotne hranilnice. Finance, Ljubljana, 28. 11. 2001.

18. Umek Andrej: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi. Ljubljana, 6. 2. 2002
19. Veselinovič Draško: Pismo k javni predstavitvi mnenj »Strateška vprašanja razvoja Slovenije in nacionalni interes« v državnem zboru na odboru za gospodarstvi. Ljubljana, 6. 2. 2002.
20. Zemplinerova Alena: Incentives and Disincentives for foreign Direct Investments, sixth plenary meeting, Bled: OECD advisory group on Investments, 1996 str. 8.

VIRI

1. Administrative barriers to investment, Foreign Investment Advisory Service, april 2000
2. Bilten Banke Slovenije, maj 2003, Banka Slovenije, str. 64,74.
3. Gospodarska zbornica Slovenije. [URL:<http://www.Gzs.si/iskalec/IskanjeRezultati.asp>], 17. 4. 2003. Knjiga 43 podjetji, ki so sprejela tuj kapital, B.k.
4. Poročilo Agencije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije 2001. Ljubljana, januar 2002.
5. Program Vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2001-2004. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije, 2001.
6. Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 26. 07. 2001.
7. World Investment Report 1997. New York, Geneva: United Nations, XXXV, 1997 str 295 - 296.